

ปัญหาภิกษุณี : บททดสอบบลังคมไทย

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

สุขภาพใจ

ปัญหาภิษณ :
บททดสอบสังคมไทย
พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)
ISBN 974-409-113-4

- พิมพ์ครั้งที่ ๒ :** ตุลาคม ๒๕๔๔
จัดพิมพ์โดย : สำนักพิมพ์สุภาพใจ
บัญชา เฉลิมชัยกิจ กรรมการผู้จัดการ
คณะที่ปรึกษา : เกียรติ ปรัชญาศิลปวุฒิ, กิตติ ปิยพสุนทรา,
ถาวร ลิกขโกศล, สุพล โล่ห์ชิดกุล, รัชมี สุหนด์
บรรณาธิการบริหาร : วรุฒม์ ทองเชื้อ
บรรณาธิการ : สุวรรณ เคลือบสุวรรณ
เรียงพิมพ์ : ภัทรา นันทกาญจน์
พิสูจน์อักษร : สนม นิลวรรณ
แบบปก : สุพัตรา ชัยไธสง
รูปเล่ม : จารึก กาญจนเพ็ญ
ฝ่ายการพิมพ์ : สมจิต มณีอุบถัมภ์
ฝ่ายขาย : สุमित มะลิหอม, เฉลิมชัย แก้วเรือง
ฝ่ายการตลาด : ศุภวรรณ คุ่มภัย
จัดจำหน่ายโดย : สายส่งสุภาพใจ

๐๘/๓๔๔-๓๕๐ หมู่ ๑๐ ถ. พระราม ๒ (ซอย ๓๘)

แขวงบางมด เขตจอมทอง กทม. ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๐-๒๔๐๕-๒๖๒๑, ๐-๒๔๐๕-๖๗๙๗

โทรสาร ๐-๒๔๐๖-๗๗๔๔

พิมพ์ที่ : หจก. เอมี เทรดดิง

โทรศัพท์ ๐-๒๔๐๕-๖๕๐๗

เลขเรียกหนังสือ ๑๐๕๕7๐.๗๘ ๖๖๕๖
๒๕๔๔

วันที่ 16 เมษายน ๕๕

เลขทะเบียน ๑๖๖๕

เพื่อชีวิต

สำนักพิมพ์
สุภาพใจ

และจิตใจ

14/349-350 หมู่10 ถนนพระราม 2 (ซอย
38) แขวงบางมด เขตจอมทอง กทม.10150 โทรสาร.416-7744
โทร.415-2621,415-6507,415-6797
416-3294

๑ ตุลาคม ๒๕๔๔

เรื่อง ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ**“ปัญหาภิกษุณี : บททดสอบสังคมไทย”**

นมัสการ พระเดชพระคุณพระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต)

ตามที่พระเดชพระคุณฯ ได้กรุณาอนุญาตให้สำนักพิมพ์สุภาพใจจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง**“ทัศนะของพระพุทธศาสนาต่อสตรีและการบวชเป็นภิกษุณี”** ออกเผยแพร่เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๔ นั้น ปรากฏว่าประชาชนทั่วไปให้ความสนใจและได้ประโยชน์จากหนังสือดังกล่าวเป็นอย่างมาก และสำนักพิมพ์ฯ ทราบว่า พระเดชพระคุณฯ ได้ปรับปรุง เพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วน พร้อมทั้งตั้งหนังสือชื่อใหม่**ว่า“ปัญหาภิกษุณี : บททดสอบสังคมไทย”** จึงประสงค์จะขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกเผยแพร่ดังเช่นที่ผ่านมา ทั้งจะแบ่งหนังสือส่วนหนึ่งแจกเป็นธรรมทาน และมอบแก่วัดญาณเวศกวันเพื่อใช้ประโยชน์ตามที่เห็นควรด้วย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

บัญชา เฉลิสมพ.

(บัญชา เฉลิสมชัยกิจ)

เจ้าของและกรรมการผู้จัดการ

สำนักพิมพ์สุภาพใจ

อนุโมทนา

สำนักพิมพ์สุภาพใจ ได้แจ้งกุศลฉันทะขออนุญาตพิมพ์หนังสือ เรื่อง ปัญหาภิกษุณี: บททดสอบสังคมไทย เพื่อเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป จักได้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนจำนวนมาก อาตมภาพขออนุโมทนา

หนังสือ ปัญหาภิกษุณี: บททดสอบสังคมไทย เล่มนี้ เดิมชื่อ ทศนะของพระพุทธศาสนา ต่อสตรีและการบวชเป็นภิกษุณี ซึ่งเคยพิมพ์มาก่อนแล้วหลายครั้ง แต่ในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้นำเรื่องที่พูดใหม่เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๔ มารวมเข้าด้วย เพิ่มขึ้นเป็นตอนที่ ๑ และเลื่อนเรื่องเดิมที่ตอบคำถามใน พ.ศ. ๒๕๔๑ ไปเป็นตอนที่ ๒ แล้วตั้งชื่อหนังสือใหม่ให้เหมาะกับเนื้อหาโดยรวม

ในการนี้ สิทธิเพื่อการพิมพ์เฉพาะครั้ง ได้มอบให้เปล่าแก่ผู้จัดพิมพ์ เช่นเดียวกับหนังสืออื่นทุกเล่มของผู้เขียนเท่าที่ได้พิมพ์แล้วในทุกกรณี ทั้งนี้ เพื่อความเจริญแพร่หลายแห่งธรรม และความมอกงามแห่งสัมมาปัญญา ที่เป็นผลอันเลิศแห่งธรรมทาน

ขออนุโมทนาฉันทะและวิริยะของสำนักพิมพ์สุภาพใจในการช่วยกันเผยแพร่สัมมาทศนะ ที่เป็นรากฐานแห่งสัมมาปฏิบัติ เพื่อชักนำส่งเสริมให้ประชาชนเจริญธรรมเจริญปัญญา อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขที่แท้และยั่งยืน สมดังบุญเจตนาที่ตั้งไว้นั้นสืบไป

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

๕ ตุลาคม ๒๕๔๔

สารบัญ

อนุโมทนา.....	
ปัญหาภิกษุณี: บททดสอบสังคมไทย.....	๑
๑. จากอุบาสก-อุบาสิกา มาถึงปัญหาภิกษุณี.....	๑
เข้าพรรษา คือถึงฤดูกาลแห่งการศึกษา.....	๑
ถ้าชาวพุทธมีคุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกา	
สังคมไทยจะพ้นปัญหาแน่นอน.....	๓
เรื่องภิกษุณี พุดกันดีๆ ไม่ต้องมีปัญหา.....	๖
ตั้งจิตเมตตาดีกว่าก่อนว่า จะหาทางทำให้ดีที่สุด.....	๖
ตั้งหลักไว้: ให้ผู้หญิงก็ได้ และธรรมวินัยก็ไม่เสีย.....	๗
ผู้หญิงมีสิทธิบวชเป็นภิกษุณี	
แต่คนที่ไม่มีสิทธิบวชให้ไม่มี.....	๑๐
ถึงจะมีสถานะที่ดี แต่ถ้าไม่รู้จักรักษา	
ในไม่ช้าก็จะเสื่อมจากสถานะนั้นเอง.....	๑๓
พิสูจน์ตัวเองว่า สิ่งที่มีอยู่ สามารถจัดการให้ดี	
ไม่ใช่ชอบแต่ของใหม่ แต่ใช้และบำรุงรักษาไม่เป็น.....	๑๕
การแสดงความคิดเห็น ต้องคู่มากับการแสวงหาคำธรรมรู้.....	๑๗
สังคมจะดี ประชาธิปไตยจะมีคุณค่า	
หนีไม่พ้นว่า ทุกคนต้องถือธรรมเป็นใหญ่.....	๑๙
สุดท้ายก็มาลงที่หลักพื้นฐาน คืออามิสทานจากชาวบ้าน	
เพื่อให้พระสงฆ์มีกำลัง ที่จะอำนวยธรรมทานแก่ประชาชน.....	๒๒

๒. ทัศนคติของพระพุทธศาสนา ต่อสตรีและการบวชเป็นภิกษุณี...๒๕	
ไม่ว่าหญิงหรือชาย มีความเป็นมนุษย์เสมอกัน.....	๒๕
ทำไมในคัมภีร์ มีคำว่าผู้หญิงไม่ตีมากมาย	๒๖
ทำไมในวินัย จึงให้ฐานะภิกษุณีไม่เต็มทีในสังคม	๒๙
ทำไมเมื่อให้บวชภิกษุณี	
จึงต้องมีข้อจำกัดมากมาย.....	๓๒
ทำไมจะเป็นพระคาสตา ต้องเปลี่ยนมาเป็นผู้ชาย	๓๕
เมืองไทยเป็นอย่างนี้ จะมีภิกษุณีเถรวาทได้ไหม.....	๓๙
ผู้หญิงมาบวชไม่ได้ ก็ไม่น่าต้องไปเป็นโสเภณีที่ไหน	๔๒
แมชชีที่เรามีอยู่แล้ว ช่วยกันส่งเสริมขึ้นมาจะดีไหม	๔๕
ให้พุทธบริษัทมีส่วนร่วมครบ ๔	
จึงจะเป็นระบบพุทธที่ดีใช่ไหม	๔๘
อยากเกิดเป็นหญิงหรือชาย จะทำให้เป็นได้อย่างไร	๕๑
เปลี่ยนจากนับถือเทพสูงสุดมาถือธรรมเป็นใหญ่	
ชาวพุทธจะยืนหยัดไหวไหม	๕๒
ไม่รู้จักพระไตรปิฎก-อรรถกถา	
จะพูดเรื่องพุทธศาสนาให้ชัดได้อย่างไร.....	๕๕
พระเป็นผู้ไปแจกจ่ายธรรมนำสังคม	
ให้เป็นผู้รับสงเคราะห์จะเหมาะสมได้อย่างไร	๕๘

จากอุบาสก-อุบาสิกา มาถึงปัญหาภิกษุณี*

เข้าพรรษา คือถึงฤดูกาลแห่งการศึกษา

วันเข้าพรรษานี้ ทราบกันดีว่าเป็นเวลาที่พระสงฆ์อยู่ประจำที่ โดยเฉพาะเมื่อพระเฝ้าอยู่กับวัด ก็เป็นโอกาสให้มีผู้เข้ามาบวชเป็นพระใหม่

เมื่อพระใหม่กับพระเฝ้ามาอยู่ร่วมกัน พระเฝ้าก็จะได้เป็นกัลยาณมิตร ที่จะนำความรู้พระธรรมวินัย และประสบการณ์ในการปฏิบัติเป็นต้น มาถ่ายทอดแนะนำสั่งสอนให้แก่ผู้ใหม่ เราจึงได้มีประเพณีนิยมบวชในระยะเข้าพรรษา

ตัวอย่างเช่นที่วัดนี้ ปีนี้ มีพระทั้งหมดทั้งเก่าและใหม่ ๑๘ รูปด้วยกัน เป็นพระเฝ้าครึ่งหนึ่ง คือ ๙ รูป และพระใหม่อีกครึ่งหนึ่งคือ ๙ รูปเหมือนกัน

การบวชเรียนนี้เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาตามประเพณี เป็นเรื่องของวัฒนธรรมไทยที่ตั้งอยู่บนฐานของพระพุทธศาสนา คือเรานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว จึงได้มีประเพณีนี้เกิดขึ้น การที่เรา

* ธรรมกถา แก่ชาวธรรมะร่วมสมัย ผู้เดินทางไปทำบุญที่วัดญาณเวศกวัน ในโอกาสเข้าพรรษาใหม่ๆ ณ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔

ปฏิบัติในสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ และทำต่อกันมานานเข้าก็กลายเป็นประเพณี

ประเพณีนี้เราเรียกว่า “ประเพณีบวชเรียน” ซึ่งนิยมปฏิบัติกันมาในช่วงเข้าพรรษา ตลอดฤดูฝน ถ้าทำได้ตามนี้ก็ถือว่าสมบูรณ์ตามประเพณี

แต่ปัจจุบันผู้ที่จะปฏิบัติได้ครบอย่างนี้มีน้อยลง มักบวชกันไม่ค่อยเกินหนึ่งเดือน บางที่สั้นกว่านั้นอีก เหลือแค่ครึ่งเดือน บางแห่งเจ็ดวันก็มี สั้นกว่านั้นก็มี จนกระทั่งมีคำล้อกันว่า บวชยังครองผ้าไม่เป็น ก็สึกไปแล้ว

การบวชที่แท้นั้นเป็นการบวชเรียน คือการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และให้เรียนรู้ภาคปฏิบัติในชีวิตจริง คือเรียนด้วยชีวิตของตน เป็นไตรสิกขา ได้เจริญศีล สมาธิ ปัญญา

เวลานี้ผู้ที่บวชอยู่จำตลอดพรรษามีน้อยลง เพราะฉะนั้นที่วัดนี้ จึงวางหลักว่า ถ้าเป็นไปได้ ขอให้บวชอย่างน้อยสักเดือนหนึ่ง ถ้าบวชได้เต็มที่ครบสามเดือนก็ดี สำหรับพรรษานี้มีท่านที่อยู่ได้หลายรูป

การบวชอยู่ได้สั้นลงนี้ เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ เป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเราจะไปว่าใครได้ยาก จะทำได้ก็เพียงว่า ทำอย่างไรจะให้ความเปลี่ยนแปลงนี้ เกิดเป็นประโยชน์เท่าที่จะเป็นไปได้

เมื่อพระจำพรรษาอยู่ด้วยกัน มีผู้ใหม่กับผู้เก่า นอกจากพระใหม่จะได้เล่าเรียนศึกษาแล้ว ก็ยังมีญาติโยม ซึ่งเมื่อพระอยู่ประจำที่ ก็เป็นโอกาสที่จะมาพบปะ มาทำบุญ มาปรึกษาสนทนาธรรมได้มากขึ้น บางท่านจึงได้ถือเหมือนกับเป็นวัตร คือเป็นข้อปฏิบัติประจำ ที่จะมาที่วัดวาอาราม แล้วก็มาทำบุญ มารักษาศีล

เจริญภาวนา

ญาติโยมชาวธรรมะร่วมสมัยที่นัดหมายกันมาในวันนี้ ก็จัดเข้าเป็นการปฏิบัติตามคติแห่งประเพณีนี้เหมือนกัน

ถ้าชาวพุทธมีคุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกา สังคมไทยจะพ้นปัญหาแน่นอน

ชาวพุทธเรานั้น เมื่อปฏิบัติอย่างนี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินตามหลักที่เรียกว่า **องค์คุณของอุบาสกอุบาสิกา** ซึ่งตามมาตรฐานทั่วไป มีอยู่ ๕ ข้อ คือ

๑. มีศรัทธา เป็นเบื้องต้น คือมีความเชื่อ มีความมั่นใจในพระรัตนตรัย ความเชื่อของเราจะต้องเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่ศรัทธางมงาย เพราะฉะนั้นจะเชื่อหรือมีศรัทธา ก็ควรจะเข้าใจความหมายของสิ่งที่ตนเชื่อด้วย

เมื่อศรัทธาในพระรัตนตรัย เราต้องรู้เข้าใจว่า พระรัตนตรัยคืออะไร มีความหมายอย่างไร การที่ศรัทธาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ยึดเอาเป็นที่พึ่งนั้น คือปฏิบัติอย่างไร

๒. มีศีล อย่างน้อยตั้งตนอยู่ในศีล ๕ ซึ่งจะทำให้มีชีวิตที่ดีงาม เป็นฐานสำหรับตนเองที่จะก้าวไปสู่การปฏิบัติเบื้องสูง พร้อมกันนั้น ก็เป็นเครื่องช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม เพราะว่าผู้ถือศีล ๕ เป็นผู้ไม่เบียดเบียนคนอื่น แต่ดำรงชีวิตที่สุจริต ใครตั้งอยู่ในศีล ๕ ก็ทำให้ที่นั้นมีความปลอดภัย

ถ้าทุกคนรักษาศีล ๕ ได้ สังคมของเราก็จะร่มเย็นเป็นสุข มีความมั่นคงอย่างแน่นอน เป็นหลักประกันสันติสุขของสังคมที่มั่นใจได้ เวลานี้ที่เป็นปัญหามากก็คือ สังคมนี้น่าอดสู ๕ เป็นอย่างยิ่ง

๓. อโงกตมมังคลิกะ แปลกันว่า ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อบงคุณ คือไม่มีหวังผลจากความเชื่อถือนอกหลักพระ

พุทธศาสนา ที่เป็นความมงมมาย ได้แต่หวังผลจากการดลบันดาลต่างๆ แต่ให้เชื่อกรรม คือเชื่อการกระทำที่เป็นไปตามเหตุผล ให้หวังผลจากการกระทำด้วยความเพียรพยายามของตน คุณสมบัติข้อนี้จะต้องให้เป็นหลักสำคัญอย่างหนึ่งของสังคมไทยของเรา

เวลานี้คุณสมบัติเพียงข้อ ๑ ถึงข้อ ๓ นี้ ถ้าเราเอามาตั้งเป็นมาตรฐานหรือเป็นเกณฑ์วัดละก็ คงจะเหลืออุบาสกอุบาสิกา น้อยเหลือเกิน เพราะฉะนั้นสังคมของเราจึงเห็นได้ชัดว่า มีความเสื่อมโทรม แปรปรวนไปต่างๆ มากมาย

เวลานี้ที่มีปัญหาออกมาเป็นข่าวต่างๆ มากมาย จะเห็นว่า เป็นเพราะสังคมของเราเสื่อมลงไปจากพระพุทธศาสนา กลายเป็นสังคมที่ไม่มีหลัก แค่ว่าข้อ ๑ ถึงข้อ ๓ นี้ก็แย่มาก ถ้าขาดข้อ ๒ คือ เสื่อมศีล ก็ทำให้สังคมระส่ำระสาย พอขาดข้อ ๓ คือไม่หวังผลจากการเพียรทำ สังคมก็อ่อนแอ

เมื่อพลเมืองไม่เข้มแข็ง ขาดคุณภาพ ไม่รู้จักเพียรพยายาม ทำการต่างๆ ให้บรรลุผลด้วยเรี่ยวแรงกำลังของตนเอง ได้แต่มัวหวังพึ่งนอนรอคอยอะไรต่างๆ เมื่อเป็นอย่างนี้ สังคมจะเจริญได้อย่างไร

ถ้ามีองค์คุณของอุบาสกอุบาสิกาถึงข้อ ๓ นี้เท่านั้น สังคมของเราก็เจริญมั่นคงได้แน่นอน

๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา สังคมไทยเวลานี้แปรปรวนในเรื่องนี้มาก ซึ่งก็สืบเนื่องจากข้อ ๓ นั้นเอง เมื่อถือมงคลตื่นข่าว ไปเชื่อเรื่องไม่เข้าเรื่อง แล้วเขตบุญก็ย้ายออกจากพระพุทธศาสนาไปหาเขตบุญภายนอก ก็ยิ่งไปส่งเสริมให้ความเชื่อผิดปฏิบัติผิดแพร่หลายยิ่งขึ้น และแหล่งคำสอนที่ถูกต้อง คนก็ไม่เอาใจใส่ คนก็ยิ่งห่างจากหลักพระศาสนาออกไป ไม่รู้และไม่เอาใจใส่ในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

๕. กระทำบุญการในพระศาสนา นี้ หมายความว่าทำกา
รชวนชวาย ทะนุบำรุงอุปถัมภ์พระสงฆ์ และกิจการพระพุทธศาสนา
ที่จะทำให้พระธรรมวินัยเจริญมั่นคง นำกันช่วยกันดำเนินกิจการ
และทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นกุศลแท้จริง ที่เป็นเรื่องถูกทำนองคลอง
ธรรม ที่จะทำให้ศีลธรรมเจริญงอกงาม

ถ้าเราเอาใจใส่ในหลักของคําคอนของอุบาสกอุบาสิกา ๕
ประการนี้ เพียงเท่านั้นพระพุทธศาสนาก็ดำรงอยู่ด้วยดี สังคมไทยก็
เจริญมั่นคงก้าวหน้า มีความเข้มแข็งแกร่งกล้ายิ่งขึ้นไป แต่เวลานี้
มีปัญหา คนไทยขาดคุณสมบัติเหล่านี้กันมากมายเหลือเกิน
เพราะฉะนั้นเราต้องมาช่วยกันแก้ไข

วันนี้ขออนุโมทนาญาติโยมชาวธรรมะร่วมสมัยที่ได้ชวนชวาย
ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จึงชวนกันมาที่นี่ ซึ่งเข้าใจว่าเป็น
การมาครั้งที่ ๒ และหวังว่าทุกท่านคงจะได้ปฏิบัติให้ครบตามหลัก
องค์คองของอุบาสกอุบาสิกาทั้ง ๕ ข้อนี้ด้วย

ถ้าท่านผู้ใดปฏิบัติได้ครบ ๕ ข้อนี้ พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า
เป็นอุบาสกัตนะ และอุบาสิกัตนะ คือเป็นอุบาสกแก้ว เป็น
อุบาสิกาแก้ว

แก้วในที่นี้ หมายความว่า มีคุณค่าสูง ดิงาม ประเสริฐ ไม่
ใช้อย่างที่เอาไปล้อกันว่า อุบาสกก็ดื่มแก้วหนึ่ง แล้วอุบาสิกาก็อีก
แก้วหนึ่ง เลยไปคนละทิศละทาง

เวลานี้คำทางพระคนเอาไปใช้ล้อกันมาก เช่นพูดว่าวันนี้
ถูกเทศน์มา กลายเป็นเรื่องเสียหาย ถูกสวดก็ไม่ดีอีก แสดงถึง
ความคลาดเคลื่อนของสังคมของเรา จึงได้เป็นอย่งที่เห็นกันอยู่
วันนี้เราต้องตั้งใจว่าจะทำให้เกิดความถูกต้องกันอย่างจริงจัง

วันนี้เอาตมภาพคิดว่าจะไม่พูดอะไรมาก เพียงว่าจะอนุโมทนา

ที่ทุกท่านมีน้ำใจได้มาทำบุญอุปัถุมภ์บำรุง และพระสงฆ์ก็มีน้ำใจตอบแทน คือมีเมตตาธรรม และมุทิตาธรรม เป็นต้น

เรื่องภิกษุณี พุดกันดี ๆ ไม่ต้องมีปัญหา

ตั้งจิตเมตตาก่อนว่า จะหาทางทำให้ดีที่สุด

เมื่อกัณฐิพัณเอกทอชว ผู้ดำเนินรายการธรรมะร่วมสมัย ได้ถามเกี่ยวกับเรื่องการบวชเป็นภิกษุณี คิดว่าวันนี้จะไม่ค่อยมีกำลังพุด คือเวลาพุดนะพุดได้ แต่ต่อจากนี้ไปจะทруд พุดครั้งหนึ่งทрудไปเป็นสัปดาห์ แต่ก็จะพุดเล็กน้อย

หลายท่านคงได้อ่านหนังสือที่อาตมภาพได้ให้สัมภาษณ์แก่คณะนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ที่พิมพ์ออกมาชื่อว่า "ทัศนะของพระพุทธศาสนา ต่อสตรีและการบวชเป็นภิกษุณี"^{*}

หนังสือเล่มนี้พอดีออกมาตรงกับเหตุการณ์ที่กำลังพุดกันในเรื่องการบวชเป็นภิกษุณี แต่ความจริงเป็นเรื่องเก่า คือมีผู้สัมภาษณ์ตั้ง ๓ ปีแล้ว (พ.ศ. ๒๕๔๑)

ต่อมาทางคณะผู้สัมภาษณ์ลอกเทปส่งมาให้ตรวจ และเขียนกำกับมาว่า มีผู้ศรัทธาที่มาในคณะสัมภาษณ์นั้นลอกเทปให้ และขณะนั้นกำลังป่วยมาก เพราะฉะนั้นน่าจะให้ผู้ป่วยได้โอกาสชื่นใจในสิ่งที่ตนได้ทำด้วยศรัทธา จึงรีบตรวจให้

หนังสือก็ออกมาพอดีเกิดเหตุการณ์นี้ ตรงกันโดยบังเอิญ บางท่านเข้าใจผิดไปว่าเป็นเรื่องที่พุดตอนเหตุการณ์นี้ ความจริงไม่เกี่ยวกันเลย เพียงตรงเวลากัน แต่ก็อาจเป็นประโยชน์

* ดู ตอน ๒ หน้า ๒๕ เป็นต้นไป

ในตอนที่เกิดเหตุการณ์ถกเถียงเรื่องภิกษุณีกันนี้จริงๆ พอตีเป็นช่วงใกล้วิสาขบูชา อาตมาคิดว่า วันวิสาขบูชาที่แล้วมานี้ เมื่อมีพิธีทำบุญเวียนเทียน ก็จะพูดเรื่องภิกษุณี แต่พอดีว่าตั้งแต่สงกรานต์จนกระทั่งเลยวิสาขบูชา สายเสียงอักษบ เกือบไม่มีเสียงพูด ลงมาไม่ได้ เป็นอันว่าต้องงด จึงยังไม่ได้พูดจนบัดนี้ เฉพาะวันนี้ ขอเล่าที่คนจะทั่วๆ ไปโดยสรุป คือจะไม่พูดยืดยาว เพราะในหนังสือเล่มนั้นอธิบายไว้หลายแง่แล้ว

เรื่องที่คิดว่าน่าจะพูดมี ๓ ประเด็น

ข้อที่ ๑ เราต้องเริ่มต้นด้วยการตั้งจิตเมตตา คือมีความปรารถนาดี เพราะว่าผู้หญิง ถ้านับถือพุทธศาสนา ตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เริ่มแรกก็เป็นอุบาสิกา

ถ้าพูดกว้างออกไป ทั้งหญิงและชายก็เป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะปฏิบัติแล้วบรรลุธรรมได้ ในเมื่อทั้งหญิงและชายมีความสามารถนี้ แต่เวลานี้ผู้หญิงมีโอกาสภายนอกเกือบหมดน้อยลง เราก็มีความปรารถนาดี คืออยากให้ผู้หญิงมีโอกาสมากขึ้นที่จะปฏิบัติเพื่อบรรลุผล อย่างที่เรียกว่าให้เต็มตามศักยภาพของตน

เวลานี้มีผู้หญิงที่อยากจะบวชเป็นภิกษุณี แต่พอดีว่าในประเทศไทยเราไม่มีภิกษุณี ถ้าพูดกว้างออกไป ภิกษุณีสายเถรวาทเวลานี้หมดไปแล้ว ไม่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น จึงเป็นปัญหาว่าจะทำอย่างไร

เฉพาะขั้นที่หนึ่งเราทำได้ก่อน คือ ตั้งจิตปรารถนาดีว่าจะทำอย่างไรให้ผู้หญิงมีโอกาสมากที่สุดที่จะปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรม

ตั้งหลักไว้: ให้ผู้หญิงก็ได้ และธรรมวินัยก็ไม่เสีย

ข้อที่ ๒ ความปรารถนาดีและความต้องการของเรา

จะได้แค่ไหน ก็ต้องขึ้นต่อหลักการ

เราต้องดูว่าหลักการเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธบัญญัติไว้อย่างไรในเรื่องการบวชเป็นภิษุณี เมื่อหลักการเป็นแบบนี้ ทำได้เท่าไหนก็เท่านั้น

การปฏิบัติในเรื่องการบวชเป็นภิษุณีนี้ ถึงจะมีรายละเอียดมาก แต่ถ้าว่าโดยหลักการกว้างๆ เราทราบกันแล้วว่า การที่จะบวชเป็นภิษุณีนั่นต้องมีอุปัชฌาย์เป็นภิษุณี แต่ข้อนี้ยังไม่สำคัญเท่าไร เพราะว่าอุปัชฌาย์นั้นยังไม่ทำให้สำเร็จความเป็นภิษุณีได้

การบวชเป็นภิษุณีหรือภิษุกีตาม สำเร็จด้วยสงฆ์ ตรงนี้เป็นข้อสำคัญ และเป็นตัวตัดสิน คือต้องมีภิษุณีสงฆ์ ทำอย่างไร จะให้มีภิษุณีสงฆ์มาบวชให้ ในเมื่อภิษุณีสงฆ์ขาดตอนไปแล้ว

ในเรื่องนี้ ไม่ว่าภิษุหรือภิษุณีก็เหมือนกัน ไม่ใช่เฉพาะภิษุณี ภิษุถ้าไม่มีภิษุสงฆ์ก็บวชไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงเกิดเหตุการณ์ อย่างในประวัติศาสตร์ของลังกา ภิษุสงฆ์หมดไปตั้ง ๒ ครั้ง ซึ่งทำให้ในลังกาถูกลบบวชเป็นภิษุไม่ได้

แต่พอดีว่าในประเทศไทยและพม่า ซึ่งเป็นประเทศเถรวาทเหมือนกัน ยังมีภิษุสงฆ์อยู่ ทางศรีลังกาจึงได้ส่งทูตมาขอพระภิษุสงฆ์ ไปบวชกุลบุตรชาวลังกา เกิดมีพระภิษุขึ้นใหม่

ต่อมาภิษุสงฆ์หมดอีก ก็ขอใหม่อีก ก็เป็นอย่างนี้ ถ้าภิษุสงฆ์ในประเทศอื่นไม่มี ภิษุกีบวชใหม่ไม่ได้ ก็จบสิ้นเหมือนกัน

ที่นี้ภิษุณีสงฆ์ในสายเถรวาทขาดตอนหมดไปแล้ว เราเลยบอกว่า 'ไม่รู้จะเอาภิษุณีสงฆ์ที่ไหนมาบวชผู้หญิงให้เป็นภิษุณี ถึงแม้ภิษุสงฆ์จะมีอยู่ ก็บวชให้ไม่ได้ เพราะการที่จะบวชภิษุณีได้นั้น ความสำคัญอยู่ที่ภิษุณีสงฆ์ มีภิษุสงฆ์อย่างเดียวบวชให้

เป็นภิกษุณีไม่ได้ องค์ประกอบสำคัญก็คือภิกษุณีสงฆ์นี้แหละ
ตอนนี้มีคำถามว่า ที่ประเทศมหายานเช่นไต้หวันนั้นมี
ภิกษุณีสงฆ์ เพราะฉะนั้น ก็บวชภิกษุณีได้ใช่ไหม ก็ตอบง่ายๆ ชัด
เจนว่าบวชได้ คือ บวชเป็นภิกษุณีมหายาน เพราะเมื่อบวชโดย
ภิกษุณีสงฆ์มหายานและภิกษุสงฆ์มหายาน ก็ต้องเป็นภิกษุณี
มหายาน เป็นเรื่องธรรมดา บวชอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น

ถ้าบอกว่าภิกษุณีสงฆ์ในไต้หวันนั้นเป็นภิกษุณีสงฆ์เถรวาท
เพราะสืบต่อมาจากสายเถรวาท ก็ต้องไปสืบประวัติกันให้ชัดเจน
มา คือตรงไปตรงมา ให้ชัดเจนไปว่าเป็นมาอย่างไร เกิดขึ้นเมื่อไร

นอกจากนั้น ยังจะมีปัญหาอีกชั้นหนึ่งว่า ถ้าภิกษุณีสงฆ์ใน
ไต้หวันเริ่มต้นโดยเกิดจากภิกษุณีสงฆ์เถรวาทจริง แต่ต่อจากนั้น
มา เวลาบวชภิกษุณีก็กลายเป็นว่า สงฆ์ ๒ ฝ่าย ที่บวชให้นั้น
ภิกษุณีสงฆ์เป็นเถรวาท ภิกษุสงฆ์เป็นมหายาน ภิกษุณีที่บวชใหม่
ก็จะกลายเป็นลูกครึ่ง คือเป็นภิกษุณีที่เป็นกึ่งเถรวาทกึ่งมหายาน

ที่ว่ามานี้เป็นข้อที่จะต้องยกมาพิจารณาตามหลักการ ซึ่ง
ต้องว่ากันเป็นขั้นเป็นตอน เป็นการยกตัวอย่างให้ฟังว่า การจะทำ
อะไรก็ต้องรู้ก่อนว่า ถ้าปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักจะต้องทำอย่างไร

แต่ขั้นที่หนึ่ง เรามีความรู้สึกที่ดี มีเจตนาดี ปรารถนาดี ต่อ
จากนั้นก็หาทางว่าจะทำได้เท่าไร คือความต้องการต้องถูกจำกัด
ด้วยหลักการ หลักการเปิดให้เท่าไรเราก็พยายามหาทางทำให้เต็ม
ที่เท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าเราจะปิดกั้น

เจตนาไม่ได้อยู่ที่จะปิดกั้น แต่เจตนาจะหาทางให้ แต่หา
ทางให้เท่าที่หลักการจะเปิดให้ แล้วก็มาช่วยกันพิจารณา

ถ้าตั้งใจอย่างนี้ และทำตามหลักแล้ว คงจะไม่ต้องมามัว
เถียงกันมาก เป็นการยกตัวอย่างหัวข้อที่จะพิจารณาก็แล้วกัน ใน

เมื่อจะไม่พูดยืดยาวนาน

อาจจะสรุปอย่างสั้นที่สุดว่า เราควรทำโดยวิธีที่ว่า “ผู้หญิงก็ได้ ธรรมวินัยก็ไม่เสีย”

การจะทำได้แบบนี้ ก็ต้องมีความรู้เข้าใจเรื่องที่จะทำ โดยเฉพาะหลักธรรมวินัยเกี่ยวกับการบวชภิษุณี

ถึงแม้จะคิดแก้ไข จะไม่ทำตามหลัก ก็ต้องรู้เข้าใจหลักที่มีอยู่ก่อนแล้วนั้นให้ดี

แล้วก็ต้องตั้งตัวให้ดี ไม่ใช่ว่าหลักการอะไร จะใช้ได้หรือไม่ ก็อยู่ที่ว่า ฉันชอบใจหรือไม่ชอบใจ

ผู้หญิงมีสิทธิบวชเป็นภิษุณี แต่คนที่มีสิทธิบวชให้ไม่มี

ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการถกเถียงกันคราวนี้ เพียงฟังและพิจารณาเล็กน้อย ก็จะเห็นได้ว่า มีการแสดงความคิดเห็นโดยไม่รู้เข้าใจเรื่องราวกันมากทีเดียว หลายท่านก็พูดให้ทั้งตัวเองและคนอื่นยิ่งสับสน แล้วปัญหาก็เลยยิ่งสับสนแก้ไขยาก

บางคนพูดทำนองว่า ทำไมจึงไม่ให้ผู้หญิงมีสิทธิบวชเป็นภิษุณี บางคนถึงกับอ้างรัฐธรรมนูญ

บางคนว่าไม่มีภิษุณีสงฆ์ ก็ให้ภิษุสงฆ์บวชให้ภิษุณีสิ

บางคนก็พูดทำนองว่า เถรวาทใจแคบ ทำไมไม่ทำอย่างในฝ่ายมหายานที่บวชภิษุณีได้

บางคนว่าองค์ปรกครองคณะสงฆ์ คือมหาเถรสมาคม ทำไมไม่รับรองการบวชเป็นภิษุณี

ความจริงก็เป็นเรื่องชัดเจนง่าย ๆ ผู้หญิงเคยมีสิทธิบวชในสมัยพุทธกาลอย่างไร ปัจจุบันผู้หญิงก็ยังมีสิทธิบวชเป็นภิษุณีอยู่เช่นนั้น แต่ความติดขัดอยู่ที่ไม่มีคนที่มีสิทธิบวชให้ หรือคนที่มีสิทธิ

บวชสตรีให้เป็นภิกษุณีนั่น เวลานี้ไม่มี

ที่บางคนจะให้ภิกษุสงฆ์บวชภิกษุณีโดยไม่ต้องมีภิกษุณีสงฆ์นั้น เป็นเพราะไม่รู้ขั้นตอนการบวชภิกษุณีนั่นว่า ทำอย่างไรบ้าง ตรงนี้แหละควรจะพูดเสียเลยว่า ภิกษุสงฆ์ไม่มีสิทธิบวชสตรีให้เป็นภิกษุณี

แม้แต่บวชสามเณรี พระภิกษุก็บวชให้ไม่ได้ พระภิกษুবวชเด็กผู้ชายเป็นสามเณรได้ พระภิกษุณีก็นบวชเด็กผู้หญิงเป็นสามเณรีได้ ฝ่ายไหนฝ่ายนั้น ภิกษุณีไม่บวชสามเณร ภิกษุก็ไม่บวชสามเณรี

ดังที่ทราบกันอยู่ว่า แต่เดิมมีภิกษุสงฆ์เกิดขึ้นก่อน ต่อมาภิกษุณีรูปแรก คือพระมหาปชาบดีโคตมีนั้น พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ด้วยพระองค์เอง ส่วนสตรีท่านอื่นที่ติดตามพระมหาปชาบดีโคตมีมา พระพุทธเจ้าทรงให้ภิกษุทั้งหลายบวชให้ คือบวชโดยภิกษุสงฆ์

เมื่อมีภิกษุณีสงฆ์ขึ้นแล้ว และภิกษุณีก็มีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าได้ทรงให้ภิกษุณีสงฆ์บวชภิกษุณีก่อน แล้วจึงมาบวชที่ภิกษุสงฆ์ต่อภายหลัง กลายเป็นว่าภิกษุณีบวชจากสงฆ์สองฝ่าย

เมื่อถึงตอนนี้ ภิกษุสงฆ์จะประชุมบวชภิกษุณีได้ ต่อเมื่อภิกษุณีนั่นบวชเสร็จจากภิกษุณีสงฆ์มาแล้ว ขั้นตอนการบวชที่มีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้บวช ที่ศัพท์พระเรียกว่าสอบถามอันตรายิกรรมต่างๆ นั้น ต้องทำโดยภิกษุณีสงฆ์

การที่ภิกษุสงฆ์จะตรวจสอบคุณสมบัติของผู้จะบวชเป็นภิกษุณีนั่น พระพุทธเจ้าทรงระงับตัดไปแล้ว การที่จะยอมรับคุณสมบัติของสตรีที่ขอบวช ทรงให้เป็นเรื่องที่เสร็จสิ้นไปในฝ่ายภิกษุณีสงฆ์

เป็นธรรมดาตามหลักกฎหมาย เมื่อมีบัญญัติใหม่ บัญญัติเก่าที่ขัดกัน ก็ระงับไป

การบวชภิกษุณีแทบจะสมบูรณ์มาแล้ว ในขั้นตอนของ

ภิกษุณีสงฆ์ ขั้นตอนของภิกษุสงฆ์เรียกได้ว่าเหลือแค่รับทราบและยอมรับตามที่ภิกษุณีสงฆ์ดำเนินการมา ภิกษุสงฆ์จึงไม่มีสิทธิบวชสตรีเป็นภิกษุณี ถ้าภิกษุณีสงฆ์ยังไม่ได้บวชให้

ต่อมาทรงอนุญาตแม้กระทั่งว่า เมื่อสตรีบวชเป็นภิกษุณีเสร็จในฝ่ายภิกษุณีสงฆ์แล้ว ถ้ามีเหตุติดขัด เช่นการเดินทางอาจมีอันตราย การบวชในชั้นภิกษุสงฆ์ เจ้าตัวภิกษุณินั้นจะไม่มาเองก็ได้ เพียงให้มีผู้แจ้งแทน เรียกว่าการอุปสมบทโดยทวด (ทุเตนอุปสัมปทา)

ถ้าภิกษุสงฆ์บวชภิกษุณี หรือภิกษุบวชสามเณรี ดีไม่ดี อีกไม่ช้า คนที่ทวงสิทธิสตรี ก็จะทำงว่า พระภิกษุถือสิทธิอะไรมาเป็นผู้บวชให้แก่สตรี ทำไมสตรีจะต้องไปให้ภิกษุบวชให้

การยกเอารัฐธรรมนูญมาอ้างว่า สตรีต้องมีสิทธิบวชเป็นภิกษุณินั้น ไม่มีสาระอะไรเลย เพราะผู้หญิงมีสิทธิบวชอยู่แล้ว ปัญหาอยู่ที่ว่าไม่มีผู้มีสิทธิบวชให้แก่สตรีนั้น

การอ้างรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ ก็เหมือนกับว่า ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งไม่มีโรงเรียนแพทย์ หรือไม่มีคณะแพทยศาสตร์ แล้วมีคนหนึ่งมาอ้างว่าตนต้องมีสิทธิได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยนั้น หรืออะไรทำนองนั้น

(รัฐธรรมนูญนี้อ้างกันจนชักจะเลอะ และเลยเถิด จนบางคนต่อไปรับประทานอาหารแล้ว ก็คงต้องอ้างว่ารัฐธรรมนูญให้กระเพาะและลำไส้ของฉันมีสิทธิย่อยอาหารได้)

เวลานี้ เมื่อบวชเป็นภิกษุณีในสายเถรวาทไม่ได้แล้ว ไม่ได้หมายความว่าไม่มีมหายานที่ไหนจะบวชเป็นภิกษุณีที่นั่นได้ พุทธศาสนามหายานมีนิกายย่อยแยกออกไปมากมาย มหายานบางแห่งบางนิกายยังมีภิกษุณี มหายานหลายแห่งก็ไม่มีภิกษุณี การที่จะบวชเป็นภิกษุณีมหายาน ก็บวชได้กับมหายานบางแห่งบางนิกายเท่านั้น

ส่วนเรื่องคณะสงฆ์ โดยเฉพาะมหาเถรสมาคมนั้น เมื่อเป็นเรื่องหลักพระธรรมวินัย ท่านทำได้แค่ให้ความรู้และท่านก็ต้องปฏิบัติตาม จะให้คณะสงฆ์มาตั้งตัวเป็นพระพุทธเจ้าเสียเองไม่ได้

ตามเรื่องที่ปรากฏและเถียงกันอยู่นี้ เห็นได้ว่า คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคม ไม่มีอำนาจ ไม่ว่าโดยพระธรรมวินัย หรือโดยกฎหมายของรัฐ ที่จะรับรองการบวชภิกษุณีนั้น จะทำได้ก็แค่รับรองการบวช และให้ความรู้แก่ประชาชน

การให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชนนี้เป็นหน้าที่ยืนตัว ที่ควรทำตลอดเวลา

รวมแล้วก็ต้องย้ำว่า การจะแสดงความคิดเห็นเรื่องอะไร ก็ควรจะได้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องนั้นบ้าง มิฉะนั้น พูดกันไปพูดกันมาก็ไม่ได้อะไร มีแต่ยิงสับสน

ถึงจะมีสถานะที่ดี แต่ถ้าไม่รู้จักรักษา ในไม่ช้าก็จะเสื่อมจากสถานะนั่นเอง

ข้อที่ ๓ เรื่องเก่าเกี่ยวกับสิ่งดีที่เราได้อยู่แล้ว ซึ่งบางที่เราก็มองข้ามไป ไม่เอาใจใส่

ข้อนี้ไม่เกี่ยวกับสองข้อที่พูดไปนั้นโดยตรง คือการที่สังคมไทยเรามีแม่ชีสืบมา

การที่เรามีแม่ชีก็เป็นเครื่องหมายที่บอกให้รู้ว่า สังคมไทยเราเคยพยายามหาช่องทางให้ผู้หญิงได้มีโอกาสในการแสวงวิเวกหาความสงบ ในการมีชีวิตแบบผู้ปลีกตัวจากสังคม แล้วก็บำเพ็ญเพียรในการปฏิบัติทางจิตภาวนาและปัญญาภาวนา

แต่สังคมของเราสมัยก่อนนี้ ไม่ใช่เป็นสังคมขยายใหญ่อย่างปัจจุบัน ที่จะต้องมีเรื่องของกฎหมาย หรือระบบระเบียบข้อบัญญัติของรัฐหรือของสังคมอะไรต่างๆ มากมาย เพราะในอดีต

สังคมของเราเป็นชุมชนแต่ละชุมชนที่สำเร็จในตัว เราอยู่กันอย่างง่าย แต่พอเป็นสังคมใหญ่อย่างปัจจุบันนี้ ปัญหาเรื่องการจะมีสถานะอะไรต่างๆ ก็เกิดขึ้น

นอกจากนั้น จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็มีปัญหาค่อนข้างมากอีก ทำให้แม่ชีซึ่งเดิมนั้นคงจะอยู่เพื่อแสวงหาชีวิตที่สงบ เพื่อมีโอกาสปฏิบัติในทางวิเวกได้มาก ก็กลายเป็นว่า ต่อมาแม่ชีมีภาพเสียหาย เพราะมีแม่ชีที่ไปเที่ยวขอทาน

เมื่อไม่นานนี้มีคนมาเล่าว่า ที่ศูนย์การค้าบางแห่ง ซึ่งมีฝรั่งมามาก มีแม่ชีไปขอทาน ไปเที่ยวขอเงินจากฝรั่ง อย่างนี้ก็เสียหายหมด

นอกจากนั้น ในยุคหลังๆ มาถึงปัจจุบันนี้ แม่ชียังมีภาพเสียหายในด้านอื่นอีก เช่นว่า เป็นคนที่ไม่ค่อยมีการศึกษา ตลอดจนจนเป็นคนอกหัก อะไรต่างๆ เหล่านี้

อันนี้เป็นเรื่องของสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งบางทีผู้ที่อยู่ในระบบชีวิตแบบนั้นเองเป็นผู้ทำให้เสื่อมเอง เมื่อตัวแม่ชีปฏิบัติไม่ถูกต้องแล้ว ยิ่งถ้าคนทั่วไปหรือสังคมส่วนรวมไม่ช่วยรักษา ก็ยอมเสื่อมลงไป

แม้แต่พระภิกษุก็เหมือนกัน อย่างเวลานี้ เมื่อมีพระภิกษุที่ประพฤติเสื่อมเสียมากๆ ภาพพระภิกษุเองก็เสื่อม ถ้าพระภิกษุขึ้นประพฤติเสียหายอย่างนี้ต่อไป สภาพก็จะไม่ต่างจากแม่ชี ต่อไปคนจะมองพระเสียหายหมด

ยกตัวอย่างง่ายๆ ในทางพระศาสนาถือว่า พระภิกษุเป็นบรรพชิต เป็นสมณะ ซึ่งตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์สอนว่า น หิ ปพฺพชิตโต ปฺรฺปชชาติ บรรพชิตเป็นผู้ไม่ทำร้ายคนอื่น สมโณ โหติ ปรีวิหะยณฺโต ผู้ไม่เบียดเบียนผู้อื่นจึงเป็นสมณะ

ตามหลักการนี้ ภาพของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ก็คือ

เป็นผู้ที่ไม่มีภัย คนไปพบพระที่ไหนก็ใจสบาย มีความร่มเย็น คนสมัยก่อนไปในป่า ในที่เปลี่ยว ในที่น่ากลัว พอเจอพระ ใจก็มาโล่งอก สบายใจเลย คือหมดภัยอันตราย

แต่ภาพสัญลักษณ์นี้ เดียวนี้ไม่ค่อยมี บางทีเจอพระ หรือแต่งเป็นพระจริง คือภายนอกห่มผ้ากาสาพัสตร์จริง แต่ภายในเป็นพระหรือเปล่า คนซักจะไม่ไว้ใจ ไปเจอพระ แทนที่จะปลอดภัยเลยซักหนักใจ อย่างนี้ก็ไม่ไหว

ถ้าพระภิกษุขึ้นประพาศเสียหายกันมาก ไม่เฉพาะแม่ชีหรือภรรยา พระภิกษุก็จะหมดสถานะไปด้วย เพราะฉะนั้น การที่จะมีสถานะดี ปัจจัยขั้นแรกไม่ใช่ว่าอยู่ที่ไหนไกล ก็อยู่ที่คนผู้อยู่ในระบบนั่นเอง ที่จะประพาศดีตัว และดูแลกันให้ประพาศให้ถูกต้องตามหลัก

พิสูจน์ตัวเองว่า สิ่งที่มีอยู่ สามารถจัดการให้ดี ไม่ใช่ชอบแต่ของใหม่ แต่ใช้และบำรุงรักษาไม่เป็น

แม่ชีเรามีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะพูดเรื่องภิกษุณีกันหรือไม่ก็ตาม ก็ขออย่าให้มองข้ามเรื่องแม่ชีไป เมื่อแม่ชีมีอยู่ เราทำอย่างไรจะจัดให้ดี ให้มีสถานะเป็นที่น่าเคารพนับถือ ให้มีโอกาสปฏิบัติได้ดีมากที่สุด

พร้อมกันนี้ นอกจากการปฏิบัติในชีวิตส่วนตัว แม่ชียังมีความเป็นอยู่ที่ยืดหยุ่น เชื่อมกับสังคมของชาวบ้านได้ดีกว่าพระภิกษุ เพราะไม่มีวินัยเป็นกรอบมาก เพราะฉะนั้น ถ้าช่วยกันจัดปรับให้ดี แม่ชีของเราจะทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เพราะฉะนั้น

๑. เราควรสนับสนุนการศึกษาของแม่ชี และยกย่องสถานะด้วยวิธีการที่จำเป็นตามยุคสมัย
๒. เราควรสนับสนุนให้แม่ชีมีโอกาสทำประโยชน์แก่สังคม

ให้มาก เช่น สอนเด็ก เป็นครูอาจารย์ ทำประโยชน์ใน
กิจกรรมประเภทสังคมสงเคราะห์ต่างๆ

ที่พูดมานี้แหละ คือการตอบคำถามว่า สิ่งที่มีอยู่แล้วนี้ ทำ
อย่างไรเราจะมาช่วยกันส่งเสริมหรือจัดทำให้ดี อย่าให้ใครติเตียน
ได้ว่า ขนาดสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคม เราก็ยังไม่สามารถทำให้ดีได้ จะ
คอยแต่ตื่นสิ่งใหม่ แล้วสิ่งใหม่นั้นต่อไปก็คงไม่ได้เรื่องอีก

มันจะเหมือนกับเป็นเครื่องฟุ้งว่า สิ่งที่มีอยู่ก็ยังไม่
สามารถทำให้ดี แล้วจะไปตื่นสิ่งใหม่ แล้วต่อไปสิ่งใหม่นั้นจะได้
เรื่องหรือเปล่า ไม่ช้าก็คงเข้าแบบเดียวกัน

ถ้าเหตุปัจจัยอยู่ที่สังคมไทยเอง ไม่มีความสามารถที่จะจัด
สิ่งที่ตัวมิให้ดี ถึงจะได้อะไรมาใหม่ ไม่ช้าของดินนั้นก็เสื่อมทราม
ไป เพราะฉะนั้นอย่าลืมตรวจสอบตัวเองว่าเหตุปัจจัยอยู่ที่ไหน ถึง
เวลาที่ต้องศึกษาและพัฒนาตัวเอง

เป็นอันว่า จะพูดเรื่องภิกษุณีหรือไม่ก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่จะ
ต้องคิดทำให้ดี ก็คือเรื่องแม่ชี เราควรจะต้องมาช่วยกันให้โอกาส
แม่ชี ด้วยการสนับสนุนต่างๆ แล้วจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของสตรี
แก่สังคม และแก่พระศาสนา

ในพุทธกาลเอง เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับพระภิกษุ ก็
ทรงจำแนกว่า พระภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นมัชฌิมะ เป็นนวกะ ภิกษุณี
ก็เป็นเช่นเดียวกัน มีเถรี มัชฌิมา นวกา

ในฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา พระพุทธเจ้าก็ตรัสแยกเป็น ๒
ประเภท คือ เป็นอุบาสกและอุบาสิกาประเภทพรหมจรรย์ ถือ
พรหมจรรย์ กับอุบาสกอุบาสิกาที่ไม่ได้ถือพรหมจรรย์ เรียกว่าเป็น
กามโภคี คือเป็นผู้อยู่ครองเรือน

พุทธพจน์นี้แสดงว่า อุบาสิกาประเภทที่เป็นพรหมจรรย์ มีมา

แต่พุทธกาลแล้ว ถ้าว่าไปแล้ว แม่ชีก็เป็นอุบาสิกาประเภทนี้ คือประเภทที่ท่านเรียกว่า โอทาทวสนา พรหมจารีนี้ แปลว่า เป็นผู้มุ่งหมั่นขาว ถือพรหมจรรย์ ซึ่งเป็นผู้ที่ควรจะได้รับความสะดวกสบายดี แต่เดี๋ยวนี้เราเอาใจใส่แค่นี้

อย่างที่บอกเมื่อกี้ว่า เราต้องพยายามจัดสิ่งที่มีอยู่ให้ถูกต้อง และต้องทำด้วยความรู้ความเข้าใจ บางคนที่พูดถึงเรื่องภิกษุณีก็ไม่ได้รู้ไม่ได้ศึกษาหลัก ได้แต่แสดงความเห็นเรื่อยไป เราควรจะพูดในสิ่งที่ตนรู้ การแสดงความเห็นนั้น ต้องมาคู่กับการหาความรู้

การแสดงความคิดเห็น ต้องคู่มากับการแสวงหาความรู้

การศึกษาปัจจุบันเดี๋ยวนี้พูดกันบ่อยว่า เด็กไทยไม่ค่อยชอบแสดงความคิดเห็น จะต้องสนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็น

อย่าลืมว่า การแสดงความคิดเห็นนั้นต้องตั้งอยู่บนฐานของความรู้ ประเทศที่จะเจริญต้องเน้นการหาความรู้ ให้มีความใฝ่รู้ และบนฐานของความรู้ นั้น จึงแสดงความคิดเห็นได้เป็นหลักเป็นฐาน

ถ้าไม่มีความรู้ ไม่รู้เรื่องราว ก็ได้แค่แสดงความคิดเห็นไปตามชอบใจไม่ชอบใจ ไม่ใช่ความคิดเห็นที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจ

เพราะฉะนั้น การแสดงความคิดเห็น ต้องมาคู่กับการหาความรู้ ให้ความคิดเห็นเกิดจากความรู้ความเข้าใจ และเป็นไปเพื่อพัฒนาปัญญา ไม่ใช่เป็นแค่ความคิดเห็นที่มาจากความชอบใจไม่ชอบใจ

ถ้าเอาแค่ชอบใจไม่ชอบใจก็พูดไป อย่างนั้นพูดได้แค่ว่าฉันต้องการอะไร แต่ถ้าจะก้าวต่อไปว่า ที่ฉันต้องการนั้นควรจะได้หรือ

ไม่และแค่นั้น ตอนนี้ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ จะเอาแค่ชอบใจ ไม่ชอบใจไม่ได้

ฉะนั้น การศึกษาทั่วไปนี้ อย่าเอาแค่ส่งเสริมให้เด็กชอบ แสดงความคิดเห็น เดียวก็แสดงความคิดเห็นเหลวไหลไร้สาระ เอา แค่มาทูตแข่งกัน ชมกัน ทะเลาะกัน ไม่เป็นเรื่อง

การที่ให้มีการแสดงความคิดเห็น ก็เพราะต้องการจะส่งเสริมสติปัญญา เพื่อให้ได้ประโยชน์ ให้ได้แก่นสาร เพราะฉะนั้นจึง ต้องมีการส่งเสริมการหาความรู้ขึ้นมาเป็นคู่กัน โดยเฉพาะจะต้อง ส่งเสริมลักษณะนิสัยให้มีคุณสมบัติเป็นคนใฝ่รู้

ในประเทศที่คนไม่มีความใฝ่รู้ แต่ชอบแสดงความคิดเห็นนั้น จะไม่มีแก่นสารอะไร ข้างในกลวงหมด เป็นเรื่องใหญ่ที่ว่า ถ้าการศึกษาไปเน้นในด้านการแสดงความคิดเห็น ก็เป็นการข้ามขั้นตอน เพราะฉะนั้น จะต้องหันไปเน้นด้านการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะต้องสร้างความเป็นคนใฝ่รู้ขึ้นมาเป็นแกน แล้วการแสดงความคิดเห็นจึงจะไปดีได้

เวลานี้เป็นปัญหาของสังคัมไทยอยู่แล้ว ที่ว่าคนมักชอบ แสดงความคิดเห็นกันมาก โดยไม่หาความรู้ และเมื่อได้แสดง ความคิดเห็นแค่ชอบใจไม่ชอบใจแล้ว ก็เลิกกัน หรือทะเลาะกัน ขัดใจกัน ไม่ได้ความรู้ความเข้าใจ และไม่หาความรู้ต่อไป

หลักพระพุทธศาสนาสอนไว้เป็นขั้นพื้นฐานตั้งแต่เริ่มต้นทีเดียวว่า เมื่อรับรู้ด้วยตาหูจมูกเป็นต้น ไม่ใช่ว่าได้เห็นได้ยินแล้วก็ได้ แค่ยินดียินร้าย ตาเห็นรูป ฟอถูกตาก็ชอบใจ ไม่ถูกตาก็ไม่ชอบใจ ทางหู ทางจมูก ทางลิ้นก็เช่นเดียวกัน

พระพุทธเจ้าตรัสเริ่มด้วยเรื่องอินทริยสังวรว่า ให้รับรู้รู้ฟัง ด้วยสติ ทำให้ได้ความรู้ ได้ปัญญา ท่านให้มองอะไรด้วยความรู้

ความเข้าใจ ไม่ใช่มองแค่ตามชอบใจไม่ชอบใจ

เรื่องนี้เป็นหลักขั้นต้นสำหรับพุทธศาสนิกชนว่า จะมองอะไร ไม่ใช่มองแค่ชอบใจไม่ชอบใจ แต่ต้องมองด้วยความรู้ความเข้าใจ และเพื่อให้มองด้วยความรู้ความเข้าใจ ก็ต้องมองตามเหตุปัจจัย

ตอนนี้มีหลายใจนะ อย่างที่หนึ่งต้องตัดทิ้งคือมองแค่ตามชอบใจไม่ชอบใจ ให้เปลี่ยนเป็นมองตามเหตุปัจจัย แล้วก็มองด้วยความรู้ความเข้าใจ หรือมองเพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจ

ถ้าปฏิบัติอย่างนี้ก็จะเจริญก้าวหน้าไปได้ แต่ถ้าติดอยู่แค่ชอบใจไม่ชอบใจ ชีวิตของตัวเองก็ไม่งอกงาม สังคมก็ไปได้ไม่ได้ นี่เป็นเรื่องหนึ่งที่พึงนำมาใช้ แม้แต่ในการถกเถียงปัญหาของสังคม

สังคมจะดี ประชาธิปไตยจะมีคุณค่า หนีไม่พ้นว่า ทุกคนต้องถือธรรมเป็นใหญ่

อย่างเรื่องของภิกษุณีนี้ ไม่ว่าจะได้แค่ไหนก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่ปรากฏออกมา ซึ่งควรยกมาพิจารณาก็คือ การที่ได้ถกเถียงกันมานั้น ทำเพียงด้วยความชอบใจไม่ชอบใจ หรือทำด้วยความรู้ความเข้าใจ แล้วก็มีการแสวงหาความรู้ให้เห็นเหตุปัจจัยหรือไม่

ถ้าทำได้อย่างนี้เราก็ได้ฝึกตัวเองไปในตัว ไม่ว่าจะมีความปัญหาอะไรเกิดขึ้นมา เราก็ได้ประโยชน์

อย่างที่พูดไปก่อนหน้านี้แล้วว่า ในการชี้แจงตอบปัญหาต่างๆ เราต้องทำโดยมีเมตตา เรียกว่าตั้งเมตตาธรรม อย่างที่ภาษาพระเรียกว่าเป็น *บุเรจวริก* คือเอาเมตตาความปรารถนาดีต่อกันมานำหน้า ส่วนจะได้แค่ไหน ก็ต้องว่าไปตามหลัก

ถ้าเราทำอย่างนี้ เราก็ฝึกตัวเองไปด้วย การพูดจากันก็เป็นเหตุเป็นผล และพูดสุภาพไม่หยาบคาย

เอาละ เรื่องภิกษุณีสงฆ์ก็คงจะได้จุดเน้น ๓ ข้อ คือ

๑. ขอให้ตั้งใจเมตตาปรารภรณาดิ ต่อทุกคนที่เกี่ยวข้อง
 ๒. หาทางทำให้ดีทีสุดเท่าทีหลักการเปิดให้ โดยไม่ให้ความต้องการมาล้้มหลักการ ไม่เอาความต้องการของเราเหนือหลักการทีพระพุทเจ้าวางไว้ ไม่ใช่ว่าคราวนี้พระพุทเจ้าตรัสอย่างไรฉันไม่ฟังแล้ว ต้องเอาอย่างทีฉันว่าก็แล้วกัน
 ๓. เรื่องราวกิจการทีเรามีอยู่แล้ว ขอให้สังคมไทยแสดงความสามารถออกมา โดยจัดการให้ดี มิฉะนั้นมันจะฟ้องว่า ต่อไปเรอรับสิ่งใหม่มาก็คงไม่ได้เรื่องอีกนั่นแหละ
- แม่ชีมีอยู่แล้ว ก็แก้ไขปรับปรุงจัดทำให้ดี ให้แน่นอนเสียก่อน ส่วนเรื่องใหม่จะได้หรือไม่ได้ ก็เป็นเรื่องทีเพิ่มเข้ามา

ขอให้ช่วยเอาใจใส่เรื่องแม่ชีด้วย เราชาวพุทด้วยกัน ทำไมไม่เอาใจใส่ ถ้าแม่ชีเป็นอะไรไป ก็ทำความเสียหายแก่พุทบริษัทด้วย เพราะฉะนั้น เราจะต้องเอาใจใส่รับผิดชอบ ช่วยกันหนุนในทางทีดี ส่งเสริมทั้งประโยชน์ตนของแม่ชีเอง และประโยชน์ผู้อื่นทีแม่ชีจะช่วยได้ แก่พระศาสนา และแก่สังคมประเทศชาติ

เมื่อทำได้อ่างนี้ เราก็ปฏิบัติตามหลักพระพุทศาสนา เป็นการฝึกตัวไปเรื่อยๆ เพราะการปฏิบัติธรรมก็คือการดำเนินชีวิตทีเป็นอยู่ตลอดเวลาให้ถูกต้อง

เราก็มาดูว่าเมื่อเจอสถานการณ์ต่างๆ หรือพบปัญหาต่างๆ เราปฏิบัติต่อสถานการณ์นั้นอย่างไร จัดการปัญหานั้นอย่างไร ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง เราก็ปฏิบัติธรรม เราก็ได้เจริญศีล สมาธิ ปัญญา เราก็พัฒนาตัวเอง ก้าวหน้าไปได้เรื่อยๆ ผลดีก็เกิดทั้งแก่ตนเอง และแก่สังคม พร้อมไปด้วยกัน

แต่ถ้าเราไปเอาความชอบใจไม่ชอบใจมาเป็นทีตั้ง เราก็ไม่

ได้ฝึกไม่ได้ปฏิบัติอะไรเลย ชีวิตก็เสีย สังคมก็ไม่ได้

การปฏิบัติตามหลักอย่างนี้ ก็เพื่อไปสู่จุดหมายของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกคน ซึ่งนอกจากทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงแล้ว ก็ช่วยให้สังคมร่มเย็นเป็นสุขด้วย

สังคมจะร่มเย็นเป็นสุข ก็คือ การที่เราได้แผ่ขยายธรรม คือ ความดีงามนี้ ให้กระจายออกไปทั่วถึง จนกระทั่งคนมายึดถือตั้งอยู่ในธรรม

สังคมจะอยู่ดีได้นั้น หลักพระพุทธศาสนาก็บอกแล้วว่าเรา **ต้องมีธรรมเป็นใหญ่**

ถ้าคนไม่มีธรรมเป็นใหญ่ ถึงแม้จะเป็นประชาธิปไตยคือมีประชาชนเป็นใหญ่ มันก็ไม่ไปไหน

ถ้าประชาชนเป็นใหญ่ แต่ไม่มีธรรมเป็นใหญ่ เช่นประชาชนจำนวนมากเป็นคนขี้ยา ประชาชนส่วนมากเป็นคนเห็นแก่การเสพบริโภค มัวเมาลุ่มหลง ติดอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัว ตกอยู่ในความประมาท หวังผลจากสิ่งที่เหลวไหล ไม่หวังผลจากการกระทำด้วยความเพียรพยายาม มัวแต่จ้องหาผลประโยชน์ ชัดแย้งแย้งซึ่งกันอยู่อย่างนี้ ถึงประชาชนเป็นใหญ่ แต่เมื่อประชาชนไม่มีคุณภาพ ไม่มีธรรม มันก็ไปไม่รอด ประชาธิปไตยก็เสื่อมโทรม บ้านเมืองก็ไม่ก้าวหน้า ไม่ร่มเย็นเป็นสุข

ถ้าเป็นประชาธิปไตยแบบนี้ ก็เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยที่ไม่มีคุณภาพ เพราะประชาชนไม่มีคุณภาพ

ประชาชนจะมีคุณภาพ ประชาธิปไตยจะดี ก็ต้องมีธรรมเป็นใหญ่

เพราะฉะนั้นสิ่งที่อยู่เหนือประชาธิปไตย และต้องเป็นแกนของประชาธิปไตย ก็คือ ธรรมาธิปไตย

ต้องให้ธรรมาธิปไตย มาเป็นแกนให้แก่ประชาธิปไตยอีกที จึงจะเป็นประชาธิปไตยที่ดี เพราะประชาชนตั้งอยู่ในธรรม

ฉะนั้น เราจะต้องช่วยกันปฏิบัติให้ถูกต้องในเรื่องนี้ อย่าไปภูมิใจแก่ประชาชนเป็นใหญ่ แค้นใจไปไม่รอดหรอก ถ้าไม่มีธรรมเป็นใหญ่

ฉะนั้น เข้ามานำเอาหลักพระพุทธศาสนาไปช่วยประชาธิปไตย ชาวพุทธจะต้องช่วยกันให้ธรรมเป็นใหญ่

อาจจะเลียนศัพท์ที่เขาเคยพูดก็ได้ เขาเคยพูดว่าประชาชนต้องเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เราก็บอกว่า ต้องให้ธรรมเป็นใหญ่ในแผ่นดิน จึงจะมีความร่มเย็นงอกงามและเป็นสุขแท้จริง

จะพูดว่าประชาชนต้องเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ก็ได้ แต่ต้องพูดให้เป็นขั้นเป็นตอน คือ ต้องให้ธรรมเป็นใหญ่อยู่ในหัวใจของคนแล้วให้ประชาชนที่มีธรรมอยู่ในใจนั้นเป็นใหญ่ในแผ่นดิน

อย่างนี้จึงจะเป็นประชาธิปไตยที่ดี คือเป็นประชาธิปไตยที่มีธรรมาธิปไตยเป็นแกน หรือประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมาธิปไตย

สุดท้ายก็มาลงที่หลักพื้นฐาน คืออามิสทานจากชาวบ้าน เพื่อให้พระสงฆ์มีกำลัง ที่จะอำนวยธรรมทานแก่ประชาชน

ขออนุโมทนาญาติโยมทุกท่านอีกครั้งหนึ่ง ที่มีน้ำใจ ทั้งด้านหนึ่งคือศรัทธาในพระรัตนตรัย และอีกด้านหนึ่งคือมีจิตเมตตา มีความปรารถนาดีต่อพระสงฆ์ แล้วสองอย่างนี้ก็มาประสานกัน จิตที่มีศรัทธาประกอบด้วยเมตตาปรารถนาดี ก็แสดงออกมาทางกายกรรม และวจีกรรม

อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในหลักทศ ๖ ที่ว่า อุบาสก อุบาสิกา หรือกุลบุตรกุลธิดานี้ ตั้งจิตประกอบด้วยเมตตาต่อพระ

สงฆ์ จะคิดอะไรก็คิดด้วยเมตตา จะทำอะไรก็ทำด้วยเมตตา จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา

เมื่อมีเมตตาปรารถนาดี อยากจะให้พระสงฆ์มีกำลังในการปฏิบัติศาสนกิจ จึงมาอุปถัมภ์บำรุงโดยนำภัตตาหารมาถวาย เรียกกันว่า ทำบุญเลี้ยงพระ ให้พระสงฆ์มีกำลัง

พระสงฆ์จะได้ไม่ต้องมัวห่วงกังวลในด้านปัจจัยสี่ แล้วจะได้ตั้งหน้าตั้งตาอุทิศตัวอุทิศใจ อุทิศเวลา อุทิศเรี่ยวแรงกำลังให้การปฏิบัติศาสนกิจ โดยตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ประพฤติปฏิบัติเจริญไตรสิกขา แล้วนำธรรมมาเผยแผ่สั่งสอนแก่ประชาชน อย่างนี้ทุกอย่างก็จะดำเนินไปด้วยดี

เข้าหลักที่ว่า ญาติโยมถวายอาวาสทาน และพระสงฆ์ก็ปฏิบัติหน้าที่อำนวยธรรมทานให้แก่ประชาชน ด้วยวิธีนี้พระศาสนาก็จะเจริญมั่นคงยั่งยืน และประโยชน์สุขก็จะเกิดขึ้นแก่สังคมประเทศชาติและชาวโลกโดยทั่วไป

ในวาระนี้ ขออนุโมทนาอีกครั้งหนึ่ง และขอคุณพระรัตนตรัยอวยชัยให้พร อภิบาลรักษาให้ชาวธรรมะร่วมสมัยทุกท่าน พร้อมทั้งครอบครัวญาติมิตร และประชาชนคนไทย พร้อมทั้งชาวโลกทั้งมวล เจริญงอกงามด้วยจตุรพิธพรชัย มีกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา และกำลังความสามัคคี ที่จะช่วยกันดำเนินชีวิตและกิจการทั้งหลายให้ก้าวหน้า บรรลุผลสำเร็จสมหมาย ยังประโยชน์สุขให้สำเร็จแก่ชีวิต แก่ครอบครัว และแก่ส่วนรวม ทั้งสังคมประเทศชาติ และทั่วทั้งโลกสืบไป ตลอดกาลนาน

ทัศนะของพระพุทธศาสนา

ต่อ

สตรีและการบวชเป็นภิกษุณี*

ไม่ว่าหญิงหรือชาย
มีความเป็นมนุษย์เสมอกัน

ถาม: ๑. เรื่องที่ระบุไว้ในพระไตรปิฎกมักจะกล่าวถึงมาตุคามในแง่ที่ไม่ดี
๒. เรื่องที่ว่าในยุคแรกไม่ให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตโดยผู้ที่จะบวชต้องรับครุธรรม ๘ ประการ มีผู้สงสัยว่า บางข้ออาจมีผู้เขียนเพิ่มเติมในหนหลังสมัยลังกา ไม่ใช่เป็นการบัญญัติของพระพุทธเจ้าเอง เช่นข้อที่ว่า ภิกษุณีแม้บวชมานาน มีพรรษามากกว่าภิกษุ ก็ต้องกราบไหว้ภิกษุ และห้ามภิกษุณีว่ากล่าวตักเตือนภิกษุ ไม่ทราบว่ามีเหตุอันใดด้วยหรือไม่

ตอบ: การที่จะตอบเรื่องนี้ เบื้องต้นเราต้องทำความเข้าใจเป็นพื้นฐานก่อน คือ

* คุณภาวนีย์ บุญวรรณ นศ.ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล และคณะ สัมภาษณ์พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่วัดญาณเวศกวัน ๑๗ กันยายน ๒๕๔๑; บทสัมภาษณ์นี้ได้พิมพ์เป็นเล่มหนังสือเฉพาะแล้ว ๗ ครั้ง ก่อนนำมาจัดเป็นภาค ๒ ในเล่มนี้ (พิมพ์ครั้งแรก - พฤษภาคม ๒๕๔๔)

๑. ต้องแยกเรื่องการบรรลุลหกรรมหรือศักยภาพในการบรรลุลหกรรมออกไปต่างหาก
๒. ต้องทราบเรื่องของสังคมซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่คณะสงฆ์ตั้งอยู่
๓. ต้องเข้าใจเรื่องศาสนกิจที่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ปฏิบัติ

ถ้าแยกแยะเรื่องเหล่านี้ได้ ก็จะทำให้ความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ความเป็นมนุษย์ และความเป็นหญิง เป็นชายนี้ โยงไปถึงการบรรลุลหกรรมด้วย ถ้ามองในแง่การบรรลุลหกรรมก็คล้ายกับว่าหมดความเป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย ไม่ต้องพูดถึง เพราะทั้งหญิงและชายมีสิ่งที่เหมือนกันคือความเป็นมนุษย์

ตามหลักพุทธศาสนาถือว่า แต่ละคนเกิดเป็นหญิงบ้าง เป็นชายบ้าง หมุนเวียนไป แล้วแต่กรรมของตน ในแง่นี้ทุกคนเป็นมนุษย์ จึงไม่มีอะไรต่างกัน เพราะฉะนั้น ทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย จึงมีศักยภาพในการที่จะบรรลุลหกรรมเช่นเดียวกัน ส่วนการที่เราเรามองแยกเป็นผู้หญิง เป็นผู้ชายนี้ เป็นการมองในช่วงเวลาสั้นๆ ระยะเวลาหนึ่งๆ หรือเฉพาะหน้า แต่ความจริงแต่ละคนก็มีทั้งความเป็นหญิง และความเป็นชาย ที่จะเปลี่ยนไปได้เรื่อยๆ

ทำไมในคัมภีร์

มีคำว่าผู้หญิงไม่ตีมากมาย

ถาม: ในพระไตรปิฎกมักจะกล่าวถึงผู้หญิงในแง่ที่ไม่ดีอยู่เสมอ

ตอบ: ก็ไม่เสมอหรือ คำติเตียนว่าผู้หญิงนั้นมีชุนมุนอยู่มากจริงๆ แห่งเดียวในภุณาลชาดก ซึ่งทั้งเรื่องเต็มไปด้วยคำด่าว่าผู้หญิง

น่าสังเกตว่า กุณาลชาดก เป็นชาดกเรื่องเดียวในพระไตรปิฎกที่มีเนื้อความเป็นร้อยแก้ว เรื่องอื่นในพระไตรปิฎกปกติจะมีแต่ตัวคาถา เมื่ออรรถกถาจะอธิบายจึงเขียนเป็นร้อยแก้ว แต่กุณาลชาดกนี้แปลกที่ในพระไตรปิฎกก็ดำเนินเรื่องเป็นร้อยแก้ว จนกระทั่งถึงข้อความที่เป็นคำกล่าวว่่าสตรีจึงจะเป็นคาถา ซึ่งว่ารุนแรง และเยอะเยอะไปหมด ทีนี้เราก็ต้องรู้ภูมิหลังว่ากุณาลชาดกเกิดขึ้นมาอย่างไร ทำไมจึงมีคำติเตียนว่าสตรีมากมาย

เรื่องมีอยู่ว่า เมื่อครั้งที่เจ้าศากยะ กับเจ้าโกลิยะ จะทำสงครามกันเรื่องแย่งน้ำในแม่น้ำโรहिณี พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปและทรงระงับสงครามได้ด้วยพระดำรัสตรัสสอนต่างๆ เมื่อระงับสงครามลงได้ เจ้าทั้งสองฝ่ายก็สำนึกในพระคุณของพระพุทธเจ้า ก็เลยถวายเจ้าชายที่มารบฝ่ายละ ๒๕๐ คน ให้บวชเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า เพราะถ้าพระพุทธเจ้าไม่เสด็จมา ทั้งสองฝ่ายก็คงฆ่ากันตายมากกว่านั้น ก็เหมือนกับว่าถวายชีวิตที่จะสูญเสียไปกับสงครามแต่พระพุทธเจ้า

ทีนี้พอบวชแล้ว ต่อมาก็ปรากฏว่า เจ้าชายหนุ่มๆ เหล่านี้ซึ่งไม่ได้มาบวชด้วยความตั้งใจของตัวเอง แต่เป็นความตั้งใจเฉพาะหน้าที่จะมุ่งตอบแทนพระคุณของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ทีนี้ใจของตัวเองไม่พร้อม พอหายตื่นเต้น ก็คิดถึงแฟนละสิ ยิ่งต่อมาบางองค์แฟนก็ส่งข่าวมาอีก พูดอย่างนั้นอย่างนี้ ใจก็ไม่เป็นสมาธิ วุ่นวายไปหมด ก็อยากสึกกันจำนวนมาก

พระพุทธเจ้าทรงปรารภเหตุการณ์นี้แล้วก็ทรงพระดำริว่า จะต้องช่วยภิกษุหนุ่มเหล่านั้น แล้วก็ทรงพิจารณาว่าจะแสดงธรรมเรื่องอะไรดี เพื่อจะให้ภิกษุเหล่านั้นบรรเทาความเบื่อหน่ายในพรหมจรรย์

วันหนึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงพาภิกษุเหล่านี้เข้าป่าหิมพานต์ ไปชมนกชมไม้ ให้ได้บรรยากาศที่จะโน้มนำใจของภิกษุใหม่ไปในทางสงบร่มเย็น ตอนหนึ่งก็ได้เห็นฝูงนกดูเหว่าบินมา จึงทรงปรารภนกเหล่านั้นแล้วตรัสเล่าเรื่องพญานกกุณฑลในอดีต เจ้ากุณฑลนี้รูปร่างงดงามมาก และมีนกดูเหว่าที่เป็นภรรยาเยอะแยะ แต่เจ้านกกุณฑลมักจะด่าพวกรกภรรยาเหล่านั้นด้วยคำหยาบคาย จนเป็นเรื่องปกติของมัน

จะกล่าวฝ่ายนกอีกตัวหนึ่งชื่อปทุมมูข เป็นนกดูเหว่าขาว มีภรรยาเยอะเหมือนกัน แต่นกปทุมมูขนี้ชอบพูดกับภรรยาทั้งหลายด้วยคำไพเราะ ต่อมานกปทุมมูขมาหานกกุณฑล ก็ถูกนกกุณฑลด่าถอยกลับไป

ต่อมามีเรื่องว่านกปทุมมูขเจ็บไข้ พวกภรรยาพากันทิ้งไป กลายเป็นว่านกกุณฑลผู้หยาบคายนี้แหละไปช่วยรักษาโรค และช่วยเผ่าดูแลต่างๆ ตอนนั้นนกกุณฑลก็เลยดีเตี๋ยนว่าพวกผู้หญิงต่างๆ นานาให้นกปทุมมูขฟัง เล่าเป็นเรื่องเป็นราวว่าพวกผู้หญิงเสียหายอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่มีดีเลย

การที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่องนกกุณฑลนี้ก็ทรงมีเป้าหมายเหมือนกับว่า คนที่มีโรคจะต้องให้กรรมฐานประเภทตสุภา จะได้เป็นเครื่องชักจูงใจไปในภาวะที่ตรงข้าม จิตที่ไปติดไปยึดผูกพันอยู่ จะได้คลายออก นี่ก็เป็นอุบายวิธี

เรื่องเล่าต่อไปว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเรื่องนี้จบ ภิกษุหนุ่มเหล่านั้นใจก็คลายความคิดถึงแฟนลง แล้วก็ประพาศพิพรหมจรรย์ต่อไป เรื่องก็เป็นอย่างนี้ นี่เป็นเรื่องใหญ่ที่สุดที่เต็มไปด้วยคำเตือนว่าสตรี เป็นแหล่งที่หาได้ง่าย ที่ชุ่มนุมนุมน้ำต่อว่าสตรี

ตอนที่รัชกาลที่ ๕ จะทรงพิมพ์ชาดก มีเรื่องเล่าว่าพระสนม

องค์หนึ่ง จะให้เผาซากดกทิ้ง เพราะไม่พอใจว่าซากดกนี้ค่าผู้หญิงมากมาย อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ชัดว่า เป็นการแก้ปัญหาคิดถึงผู้คนที่ เป็นเรื่องทางเพศระหว่างผู้หญิงผู้ชาย ทางฝ่ายหญิงก็เหมือนกัน เวลาภิกษุณีสาว ๆ คิดถึงแฟนอยากสึก ภิกษุณีผู้ใหญ่ก็อาจจะเล่นงานผู้ชายเสียหนักก็ได้ แต่ไม่เป็นเรื่องบันทึกไว้ ส่วนภิกษุณี ซากดกนี้เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเล่า แต่คำติเตียนนั้นไม่ใช่คำตรัสของพระองค์เอง แม้ว่าตามเรื่องจะบอกว่าภิกษุณีนั่นจะต่อมาเป็นพระพุทธเจ้า ข้อสำคัญก็อยู่ที่เหตุปรารภในการตรัสแสดง ในกรณีอื่นก็อาจมีข้อปรารภอื่นอีก แต่นี้เป็นตัวอย่าง ว่าเป็นจุดสำคัญอันหนึ่งที่จะทำให้เรามองเรื่องราวต่างๆ โดยมีแง่มุมที่พิจารณาให้ตรงเรื่องกัน

เป็นอันว่าเรื่องค้ำกล่าวว่่าเหล่านี้ อยู่ในวิธีการอีกด้านหนึ่ง ซึ่งมีไว้สำหรับแก้ความฟุ้งซ่านจากราคะเกี่ยวกับการคิดถึงผู้หญิง หรือคนที่โกรธผู้หญิงมีเรื่องแค้นขึ้นมา อ่านสมใจแล้วจะได้ไม่ต้องไปฆ่าฟันทำร้ายกัน แต่อย่างที่ว่าแล้ว เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้านำมาตรัสเล่า ไม่ใช่คำตรัสของพระพุทธเจ้าเอง

ทำไมในวินัย

จึงให้ฐานภิกษุณีไม่เต็มทีในสังคม

ถาม: ในครุธรรม ๘ มีอยู่ ๒ ข้อที่คนไม่ยอมเชื่อ คือ ภิกษุณีที่บวชมานานกว่าภิกษุ มีอาวุโสกว่า แต่ก็ต้องกราบไหว้ภิกษุที่บวชเพียงวันเดียว และภิกษุณีแม้จะอาวุโสอย่างไร ก็ไม่มีสิทธิ์ตักเตือนภิกษุ แม้จะทำผิด

ตอบ: ก็อย่างที่บอกไว้แต่ต้นว่า เวลาพิจารณาเรื่องจะต้องนึกถึง

๑. เรื่องการบรรลุลหกรรม ที่เป็นเรื่องสภาวะ

๒. เรื่องทางสังคม ซึ่งเป็นสมมติ แต่เป็นสภาพแวดล้อมที่มี

อิทธิพลต่อความเป็นไปของคณะสงฆ์ และต่อการบำเพ็ญศาสนกิจ
ของพระพุทธเจ้าด้วย

เราต้องมองว่าสังคมยุคนั้นเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้ากำลัง
ทรงบำเพ็ญศาสนกิจเพื่องานพระศาสนา นี่ก็เป็นภาระหนักอยู่แล้ว
ทรงพยายามให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี อะไรที่ไม่จำเป็น จะมาขัด
ขวางงาน ก็ต้องพยายามยั้งไว้ มองในแง่หนึ่งก็เหมือนกับทำงาน
แข่งกับพวกเดียรถีย์ หรือพวกศาสดาทั้ง ๖ ที่นี้ค่านิยม ความรู้สึก
ทัศนคติ ขนบธรรมเนียมประเพณีในสมัยนั้น ก็รู้กันอยู่แล้วว่าสตรี
ในศาสนาทั่วไปมีฐานะทางสังคมเรียกว่าด้อยมาก ดังนั้นเมื่อผู้
หญิงจะมาบวช ซึ่งขณะนั้นเพิ่งเป็นปีที่ ๕ แห่งพุทธกิจ เราก็เห็นได้
ชัดว่ามีเรื่องที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาใหญ่ๆ ๒ ด้าน คือ

๑. แง่สังคม สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะธรรมเนียมเกี่ยวกับเรื่องนักบวช สมัยนั้นเป็นอย่างไร
๒. แง่การบรรลุลหธรรม

ในตอนพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้บวชนั้นชัด คือมี
ลำดับเรื่อง ๒ ขั้นตอนที่ว่า ตอนแรกไม่อนุญาต และตอนหลังจึง
ทรงอนุญาต ถ้าเราอ่านโดยพิจารณาจะรู้เลยว่า การที่ให้บวชก็
ด้วยเหตุผลในแง่บรรลุลหธรรมได้ แต่ถ้าว่าโดยเหตุผลทางสังคม จะ
ไม่ยอมให้บวช เพราะว่าขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมสมัย
นั้นไม่อำนวยเลย สมัยนั้น นักบวชสตรียังไม่เป็นที่ยอมรับ และใน
ทางสังคมสตรีก็มีฐานะด้อยอยู่

ที่นี้ในภาวการณ์ระหว่างศาสนา เมื่อค่านิยมในสังคมเป็น
อย่างนี้ ถ้าผู้หญิงเข้ามาบวชก็เริ่มเป็นจุดอ่อนให้แก่ศาสนาอื่นทันที
เขาก็ยกขึ้นเป็นข้อโจมตีและกตว่าศาสนานี้ผู้หญิงก็บวชได้ ก็กลายเป็นเหมือนกับว่าผู้หญิงมาดึงคณะสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าตั้งขึ้นนี้ลงไป

ในขณะที่ยังต้องบุกฝ่าเดินหน้าอยู่ และถ้ายอมให้พระภิกษุไหว้ด้วย ก็จะเป็นข้ออ้างให้เขาเอาไปพูดกดพระพุทธศาสนาได้เต็มที่

เรื่องมีในพระไตรปิฎกด้วย ครั้งหนึ่งพระมหาปชาบดีทูลขอว่าให้พระภิกษุกับภิกษุณีเคารพกันตามพรราชา พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาต และตรัสว่า แม้แต่อัญเดียรถีย์ทั้งหลายก็ไม่ยอม นี่แหละพระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องอัญเดียรถีย์ เพราะถ้าไปทำเข้า ก็เหมือนกับยอมให้พุทธศาสนาถูกเขาตึงลงไปกดไว้

ในพระวินัย จะเห็นว่าพวกเดียรถีย์คอยหาแง่ที่จะกดจะข่มจะว่าร้ายพระพุทธศาสนาอยู่ แม้แต่ถ้าพระภิกษุให้ของขบฉันด้วยมือแก่นักบวชขอแจก(พวกซีเปลือย)เป็นต้น ก็จะถูกเขาหาแง่มุมว่าในทางไม่ดี จนเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุให้ของขบฉันแก่นักบวชพวกนั้นด้วยมือตนเอง

เพราะฉะนั้น จึงต้องทำความเข้าใจและตกลงกันให้ชัดเจนก่อนว่า ถ้าจะบวชก็อย่าไปคำนึงถึงเรื่องด้านสังคมเลย เราจัดให้เหมาะสมตามสภาพสังคมก็แล้วกัน ให้ผู้หญิงที่จะบวชนึกมุ่งไปที่การบรรลุธรรมเป็นสำคัญ ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสศตอนแรก ก็เหมือนกับว่าจะให้พิจารณาทำความเข้าใจในเรื่องนี้ ว่าถ้ามองในแง่สังคม ถึงขออนุญาตอย่างไรก็ไม่ให้ แต่เมื่อมองในแง่การบรรลุธรรมจึงทรงอนุญาต

หนึ่ง เป็นการเตือนสตรีทั้งหลาย ให้รู้ว่าสภาพสังคมมันเป็นอย่างไร เราจะต้องตระหนักไว้ และสอง คำนึงถึงคุณค่าของการบวชที่ได้มาด้วยความยากลำบาก ว่ามุ่งที่การบรรลุธรรม แล้วก็อย่าไปคิดมากในเรื่องอื่นๆ ที่เป็นแง่ของการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพสังคมอย่างนั้น แล้วก็ทรงมอบครุธรรมมาเพื่อปฏิบัติให้เหมาะสมกับสังคมยุคนั้น ให้เป็นอันรู้กันว่านี่เป็นการยอมรับไปตาม

สภาพสังคม แต่เรามุ่งที่การบรรลุนิพพาน จึงไม่มาติดใจกันในเรื่องนี้

เป็นอันว่า ตอนแรกที่พระมหาปชาบดีขออนุญาต พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาต ซึ่งเป็นการพิจารณาในแง่ของสังคม แต่เมื่อยกเหตุผลในแง่การบรรลุนิพพาน อันนี้ก็ทรงอนุญาตให้บวช ภิกษุณีก็ต้องตระหนักไว้ว่า การอนุญาตให้ภิกษุณีสงฆ์เกิดขึ้นนี้เพื่อเหตุผลในการบรรลุนิพพาน แล้วก็ให้มุ่งที่นี้ อย่าไปคำนึงถึงในแง่ของสังคม ซึ่งจะต้องทำให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งในแง่นี้เท่ากับขอให้เห็นแก่พระศาสนาโดยส่วนรวม เพื่อให้งานพระศาสนาส่วนรวมดำเนินต่อไปได้ด้วยดี

เมื่อยอมรับเงื่อนไขทางสังคม พอให้ส่วนรวมดำรงอยู่ในภาวะปกติเท่าที่จะเป็นไปได้แล้ว ผู้บวชเป็นภิกษุณีเข้ามา ก็มุ่งไปที่การปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานตามศักยภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ซึ่งไม่ขึ้นต่อการยึดถือของสังคม

ตามเรื่องที่เป็นมาปรากฏว่า ภิกษุณีสงฆ์เมื่อเกิดขึ้นแล้ว นอกจากเป็นที่ปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพาน ก็ได้ขยายตัวเป็นศูนย์กลางการศึกษามวลชนสำหรับสตรี เพราะการปฏิบัติธรรมก็คือกระบวนการเรียนรู้ฝึกศึกษาพัฒนาคนนั่นเอง และวัดกับทั้งสำนักภิกษุณี ก็เป็นศูนย์กลางที่ชุมนุมพบปะทำกิจกรรมร่วมกันของพุทธบริษัททั้ง ๔ ดังนั้น การเกิดขึ้นทั้งของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ จึงเป็นการเปิดมิติใหม่แห่งการขยายโอกาสทางการศึกษาในสังคมชมพูทวีป

ทำไมเมื่อให้บวชภิกษุณี จึงต้องมีข้อจำกัดมากมาย

ถาม: มีผู้บอกว่า การบัญญัตินี้เป็นการบัญญัติในชั้นหลัง โดยผ่านผู้ชายหรือภิกษุเองในสมัยลังกา ท่านเจ้าคุณมีความคิดเห็นอย่างไร

ตอบ: ก็คงจะหาทางพูดเอานั่นละ ซึ่งไม่มีหลักฐานอะไร ตามประวัติเท่าที่มีหลักฐาน ตอนแรกพระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาต แต่เมื่อขอในแง่ของการบรรลุลหรรณก็อนุญาต ถึงอย่างนั้นก็ทรงแสดงข้อเป็นห่วงพระศาสนาไว้ เมื่อสตรีบวช พระองค์ทรงเปรียบเทียบให้หลายข้อ เช่นว่า

เหมือนกับบ้านเรือนที่มีบุรุษน้อย มีสตรีมาก จะถูกภัยภายนอกเข้ามาได้ง่าย คล้ายว่าสงฆ์ส่วนรวมก็จะอ่อนกำลังลง และพระภิกษุที่มุ่งทำงานอยู่ก็ต้องแบ่งกำลังมาคุ้มครองภิกษุณีสงฆ์ด้วย เพราะสตรีนอกจากมีปัญหาเชิงสังคม เรื่องที่วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีสมัยนั้นไม่ยกย่องสตรีในระดับเดียวกับบุรุษแล้ว โดยภาวะของสตรี ก็มีความไม่ปลอดภัยต่างๆ มากด้วย

ตอนหนึ่งภิกษุณีอยู่ป่า ก็ถูกคนร้ายมาข่มเหง พระพุทธเจ้าจึงต้องทรงบัญญัติสิกขาบทไม่ให้ภิกษุณีอยู่ป่า คือชีวิตที่จะบำเพ็ญสมณธรรมแบบผู้ชายนี้ทำได้ยาก ภิกษุจะบุกเดี่ยวบุกป่าฝ่าดงถึงไหนถึงกัน แต่ภิกษุณีไปไม่ได้

แม้แต่เพียงภิกษุณีอยู่ลำพังรูปเดียวก็ไม่ได้ เกิดปัญหาอีกแล้ว จึงต้องมีบัญญัติเช่นว่า ภิกษุณีจะประพฤตินานัด ตามปกติการประพฤตินานัดอยู่กรรมก็ต้องอยู่รูปเดียว แต่สำหรับภิกษุณีต้องมีเพื่อนอยู่ด้วย พระพุทธเจ้าก็ต้องบัญญัติสิกขาบทให้ภิกษุณีสงฆ์ตั้งภิกษุณีสรูปอื่นมาเป็นเพื่อนให้อยู่ได้ อย่างนี้เป็นต้น

ในแง่ชีวิตพรหมจรรย์ที่ว่าต้องพร้อมที่จะอยู่ป่าอยู่เขาคนเดียว และจาริกไปได้ทุกหนทุกแห่ง ในแง่นี้ภาวะเพศหญิงก็ไม่เหมาะเท่าเพศชาย และกลายเป็นปัญหาหนัก ทำให้ฝ่ายพระภิกษุต้องเป็นกังวล พลอยห่วงด้วย

ตามปกติภิกษุกับภิกษุณีเดินทางไกลไปด้วยกันไม่ได้ ถ้า

ไปด้วยกันชาวบ้านก็เพ่งมอง เพราะมีพระผู้หญิงพระผู้ชาย ชาวบ้านเขาก็มองว่าเป็นแฟนกันหรืออะไร เพราะชีวิตนักบวชนั้น คนอื่นเคยรู้จักกันอยู่แล้วว่า นักบวชไม่ว่าศาสนาไหนก็ต้องอยู่พรหมจรรย์ พอมีภิกษุณีขึ้นมาก็แปลกแล้ว ไม่เข้าตาเขา ที่นี้พอเดินทางไปด้วยกันคนก็เพ่งก็จ้องว่า เอ๊ะ! พระในศาสนานี้มีภรรยาด้วยนะ อะไรอย่างนี้

มีเรื่องที่พระภิกษุกับพระภิกษุณีเดินทางเป็นคณะไปด้วยกัน ผู้คนพากันมาดูและล้อเลียน ทำให้พระพุทธรเจ้าต้องบัญญัติสิกขาบท กันไม่ให้ภิกษุและภิกษุณีเดินทางร่วมกัน แต่พอเดินทางแยกกัน เมื่อไปเฉพาะภิกษุณีแม้จะหลายรูปก็ถูกข่มเหง ก็ต้องมีพุทธานุญาตว่า ไม่ให้เดินทางด้วยกัน เว้นแต่เดินทางไกล ที่มีภิกษุอันตรายเป็นต้น อย่างน้อยก็เป็นปัญหาที่เพิ่มขึ้นในการที่จะทำงานพระศาสนา

ขอย้อนอีกนิดว่า ที่ว่าไม่ให้ภิกษุณีว่าภิกษุ ในอรรถกถาท่านอธิบายว่า ไม่ให้ตั้งตัวเป็นเจ้าของนายหรืออะไรทำนองนั้น ถ้าจะพูดเชิงตำหนิหรือแนะนำก็พูดแบบให้เกียรติ เช่น ภิกษุทำอาหารไม่สำรวม ภิกษุณีก็อาจจะพูดว่า พระผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพนับถือท่านไม่แสดงอาการอย่างนี้... แต่ถึงฝ่ายภิกษุก็มีวินัยบัญญัติว่า ภิกษุที่จะว่ากล่าวให้โอวาทภิกษุณีต้องได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์

ภิกษุณีสงฆ์นั้นเกิดขึ้นทีหลัง เป็นของใหม่ ก็ให้ปฏิบัติไปตามวินัยของภิกษุ เพราะบัญญัติไว้แล้ว แต่เมื่อภิกษุณีมีเรื่องใหม่ๆ ขึ้นมา ก็ทรงบัญญัติสิกขาบทใหม่เป็นข้อๆ เพิ่มเข้าไป

ตอนแรกที่ภิกษุณีบวชเข้ามาก็ไม่รู้ว่าวินัยที่มีอยู่แล้วเป็นอย่างไร ก็ทรงให้ภิกษุเป็นผู้สวดปาฏิโมกข์ให้ฟัง ต่อมาก็มีปัญหาว่าภิกษุมาสวดหลายครั้งเข้า คนก็ติเตียนภิกษุว่าอย่างนั้นอย่างนี้

พระพุทธเจ้าก็ตรัสห้ามไม่ให้ภิกษุมาสวดปาฏิโมกข์ให้ภิกษุณีฟัง และให้ภิกษุณีสวดเอง แต่ภิกษุณียังไม่รู้ธรรมเนียมวิธีปฏิบัติ ก็ต้องให้ภิกษุสอนให้ อย่างนี้เป็นต้น

ตอนแรกๆก็มีการปรับตัวอย่างนี้ คือเรื่องนี้เป็นของใหม่ที่แปลกสำหรับสังคม คนก็ต้องฟัง ต้องจ้อง จะมีข้อตำหนิอะไรอยู่เรื่อย และภิกษุณีเองก็ไม่สบายใจ มีเรื่องเช่นว่า มีผู้ชายมาไหว้ ภิกษุณีก็ไม่สบายใจ เกิดความสงสัยว่านี่เรายินดีการไหว้ของบุรุษได้หรือเปล่า ก็ไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าได้ อย่างนี้เป็นต้น นี่ก็อีกแง่หนึ่ง แต่ปัญหาหระยะยาวก็คือภาวะชีวิตร่างกายที่ไม่เอื้อต่อการอยู่ป่าอยู่เขาจาริกไปตามลำพัง

ขอให้นึกถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อ พอตั้งขึ้นแล้วก็มีเรื่องราวที่ต้องเป็นห่วงเป็นกังวลอะไรเยอะ แต่เป้าอยู่ที่ว่า เขาละอายมัวเกียจข้อปฏิบัติด้านสังคมเลย มุ่งไปที่การบรรลุนิพพาน อันนี้คือตัวเหตุผลที่แท้

ข้อสำคัญอยู่ที่ความมุ่งหมายของการบัญญัติครุธรรมนี้ ที่ตรัสว่า เพื่อป้องกันความอ่อนแอและภัยที่จะเกิดแก่พระศาสนา เหมือนสร้างทำนบกั้นน้ำไหลป่าล้น เราอาจจะมัวไปมองกันในด้านอื่นๆ และคิดอย่างโน้นอย่างนี้เลยไป ขอให้พิจารณาจุดนี้กันให้ดี

**ทำไมจะเป็นพระศาสดา
ต้องเปลี่ยนมาเป็นผู้ชาย**

ถาม: เรื่องที่ว่าสตรีไม่อาจเป็นพระพุทธเจ้าหรือศาสดาได้ นี่มีในพระไตรปิฎกหรือในอรรถกถา

ตอบ: มีในพระไตรปิฎก เรื่องเป็นพระพุทธเจ้านี้

หนึ่ง ขึ้นต้นไม่ต้องคำนึงถึงความเป็นหญิงเป็นชาย อยู่ที่

ความเป็นมนุษย์ที่เป็นอันเดียวกัน ถ้าพูดในแง่ปัจจุบันขณะนี้ ก็ไม่มีคนไหน ไม่ว่าเป็นหญิงหรือชาย ที่เป็นพระพุทธรเจ้า และบนพื้นฐานนี้ เมื่อมองในแง่ของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย ไม่ว่าคนไหนก็มีโอกาสที่จะเป็นได้ทั้งนั้น ในความเป็นมนุษย์นั้น มีศักยภาพที่จะเป็นพระพุทธรเจ้าได้ทุกคน

แต่สอง ตอนที่พระพุทธรเจ้า จะเป็นผู้ชาย เพราะเกี่ยวกับเรื่องที่ว่าเวลาเป็นพระพุทธรเจ้าจะมีองค์ประกอบ ๒ อย่าง คือ

๑. การค้นพบสังขารธรรม
๒. การประกาศพระศาสนา

ในขั้นก่อนจะบรรลุความเป็นพระพุทธรเจ้า ก็มีการบำเพ็ญบารมี ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพชีวิตชนิดที่ว่าถึงไหนถึงกัน ซึ่งทำได้ยากสำหรับผู้หญิง

ตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะออกบวช ต้องสละวังไปอยู่ในป่า และทดลองวิธีปฏิบัติทุกรูปแบบนั้น ผู้หญิงก็ทำลำบากมาก เรียกว่าทำไม่ได้เลย ในชีวิตท่ามกลางสภาพอย่างนั้น

ต่อมาเมื่อเป็นพระพุทธรเจ้าแล้ว การที่จะทำงานทำการเที่ยวจาริกไปทุกแห่งทุกที่ ค้างแรมพระองค์เดียวได้ทุกแห่งหน ก็ไม่เป็นที่สะดวกเลยสำหรับภาวะของสตรี ก็เลยกลายเป็นหลักที่ว่าเวลาเป็นพระพุทธรเจ้าจะเป็นในภาวะที่เป็นบุรุษ แต่ถ้าพูดถึงขณะนี้ละก็ พูดไม่ได้ว่าหญิงหรือชาย เพราะทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน และจะเกิดเปลี่ยนเป็นผู้หญิงเป็นชายไปได้เรื่อยๆ

เพราะฉะนั้นจะไปพูดว่าผู้หญิงเป็นพระพุทธรเจ้าไม่ได้เดียว จะเข้าใจผิด คือ มนุษย์ทุกคนนั้นละมีสิทธิเป็นพระพุทธรเจ้าได้ แต่ในระยะบำเพ็ญบารมีไปจนถึงการตั้งพระศาสนาจะเป็นผู้ชาย

ในความเป็นมนุษย์ที่เหมือนกันนั้น เมื่อมาแยกออกเป็น

หญิงกับชาย มีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติภายใน และท่ามกลางธรรมชาติแวดล้อมอย่างไร เป็นที่คลี่คลายออกของศักยภาพอย่างไร น่าจะได้ศึกษาหาความรู้กันต่อไป เพราะเป็นเรื่องที่ขึ้นต่อความรู้ ไม่ขึ้นต่อเพียงความคิดเห็น

เป็นอันว่า ความเป็นหญิงเป็นชายนี้เปลี่ยนไปเรื่อย เป็นเพียงภายนอก ส่วนที่เป็นอันเดียวกัน คือความเป็นมนุษย์ และความเป็นมนุษย์นี้เป็นตัวบ่งบอกศักยภาพที่จะบรรลुरुธรรมหรือเป็นพระพุทธรเจ้า

เหมือนอย่างภิกษุณีรูปหนึ่ง ไปบำเพ็ญสมณธรรมในป่า ในเรื่องว่ามีมารมารังควาน มารล้อว่า ผู้หญิงมีปัญญาสองนิ้วจะได้เรื่องอะไร มาอยู่อะไรที่นี้ ท่านก็ตอบไปทำนองนี้ว่า ความเป็นหญิงเป็นชายไม่มีในการบรรลुरुธรรม ไม่ต้องพูดถึงเรื่องหญิงหรือชาย

ถาม: มีข้อเขียนของบางคนนะคะ ว่าจริงๆแล้วเมื่อก่อนผู้หญิงเป็นผู้นำ คือเป็นยุคของผู้หญิง แล้วพอ ๕-๖ หมื่นปีให้หลังนี้เป็นยุคของผู้ชายเป็นใหญ่ ก็ทำให้คิดว่าช่วงนี้เป็นช่วงยุคผู้ชายเป็นใหญ่ ในการจะทำอะไร ก็ทำให้ผู้ชายทำได้สะดวกกว่า พร้อมกว่า แต่ถ้าเป็นยุคที่ผู้หญิงเป็นใหญ่ ความสามารถที่ผู้หญิงจะตั้งศาสนาจะมีโอกาสเป็นไปได้ไหม

ตอบ: เรื่องนี้จะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายแง่ เรื่องที่นักมานุษยวิทยา และสังคมวิทยาว่าไว้ นั่น ก็เป็นเพียงข้อสันนิษฐาน และสัมพันธ์กับสภาพสังคม คือสังคมยุคแรกที่เขารู้ว่า ผู้หญิงเป็นใหญ่ ก็เพราะว่าเป็นระบบในครอบครัว ผู้หญิงจะเป็นแกน รู้ว่าคนไหนเป็นลูก ศูนย์กลางของครอบครัวก็อยู่ที่แม่ แม่ก็เป็นใหญ่ แต่ต่อมาพอชุมชนขยายตัว มีการขัดแย้งกันระหว่างเผ่าชน หรือคนต่างกลุ่ม ผู้ชายก็เริ่มมีอำนาจขึ้นมาเพราะจะต้องต่อสู้ ผู้ชายนี้โดยโครงสร้างร่างกาย เมื่อมีการรบราฆ่าฟันจะได้เปรียบ เพราะฉะนั้นผู้ชายก็

เรื่องอำนาจขึ้นมา นี่ก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยในเรื่องของโครงสร้างร่างกาย มันเป็นอย่างนั้นเอง

บางคนบอกว่านี่เป็นเรื่องของวัฒนธรรม แต่ถ้าเรามองว่าวัฒนธรรมเกิดจากอะไร มันก็เกิดจากตัวปัจจัย เช่นชีวิตคน สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และโอกาส ใหม่ๆ ผู้ชายได้เปรียบขึ้นมา แล้วก็มาตั้งอะไรๆ เข้าข้างตน ก็เพราะมีโอกาสจากการที่มีกำลังกายเหนือกว่า

ตอนแรกก็อย่างที่ว่าแล้ว ผู้หญิงเป็นผู้ที่ถูกลานรู้ อยู่ใกล้ชิด และเลี้ยงดูเข้ามา ก็เป็นที่เคารพเป็นศูนย์กลาง และมีอำนาจเป็นใหญ่ ต่อมา พอมีชุมชน มีเผ่าต่างๆ ต่างฝ่ายต่างมีกำลังกล้าแข็งขึ้น ก็ขัดแย้งกัน รบกัน ผู้ชายก็เริ่มมีอำนาจมากขึ้น แล้วผู้ชายก็กลายเป็นใหญ่ ฉะนั้นในยุคที่ผ่านมานี้ ผู้ชายจะเป็นใหญ่มาตลอด เพราะมีเรื่องของการขัดแย้ง รบราฆ่าฟัน ใช้กำลังกายกันมาก

ทีนี้ก็มองว่า เมื่อสังคมมีวัฒนธรรม มีอารยธรรมเจริญขึ้น เราก็พยายามลดการที่จะถือเอากำลังทางร่างกายเป็นสำคัญ โดยมีกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคมขึ้น ให้มีหลักจริยธรรม มีหลักความดี มีการให้เกียรติ มีการยกย่องกันด้วยความดีนั้น ไม่เอาแต่เรื่องของกำลังกาย และถ้าเอาแต่ใช้กำลังร่างกายข่มขู่บังคับกันก็ถือเป็นความป่าเถื่อน อันนี้ก็โอกาสของผู้หญิงเพิ่มขึ้น

แต่แม้ในขั้นอย่างนี้ ก็จะเห็นว่า พอเอาเรื่องความเสมอภาคขึ้นมาพิจารณาก็ยังมีปัญหา แม้แต่พระราชบัญญัติแรงงาน ก็ต้องบัญญัติงานบางอย่างไม่ให้ผู้หญิงทำ เช่น งานที่ขึ้นที่สูงมากเกินไป ใช้เรี่ยวแรงกำลังมากเกินไป อย่างนี้ไม่ได้ กลายเป็นว่าถ้าให้ไปทำก็เท่ากับเป็นการรังแกผู้หญิง ในแง่นี้ ถ้าเสมอภาคกันทำไม่มาให้ทำเท่ากันละ อย่างนี้เป็นต้น

เมืองไทยเป็นอย่างนี้ จะมีภิกษุณีเถรวาทได้ไหม

ถาม: กลับมาปัญหาที่กำลังคุกรุ่นในปัจจุบัน ในเรื่องการบวชภิกษุณีในเมืองไทย มีผู้ที่พยายามบวช และทางฝ่ายเถรวาทอ้างว่า เพราะเราขาดสัญญาประชาคมของภิกษุณีด้านเถรวาทนี้มานานแล้ว ก็มีผู้ไปบวชเมืองจีนที่ไต้หวัน ก็ไม่เป็นที่ยอมรับ และมีกลุ่มที่พยายามผลักดันให้มีการบวชภิกษุณี โดยใช้คำอ้างว่า “แม้แต่พระพุทธเจ้ายังอนุญาตให้สตรีบวชเลย แต่ทำไมทางมหาเถรสมาคมของประเทศไทยจึงไม่อนุญาต ทั้งที่มีผู้พร้อมที่จะบวช ซึ่งน่าจะอนุญาตได้” นี้ข้อหนึ่ง

และเขามองในแง่สังคมวิทยาว่า เพราะสถาบันศาสนาเปิดโอกาสให้กับผู้ชาย ฉะนั้นเด็กผู้ชายตามจังหวัดที่ยากจน ด้อยโอกาส มีโอกาสเข้ามาฟังพงศาวดาร ได้เรียนหนังสือ ได้เติบโตในสังคมต่อไปได้ด้วยดี ในขณะที่ไม่มีสถาบันภิกษุณี ทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสในเรื่องของการศึกษา เขาเปรียบเทียบว่าจำนวนภิกษุสงฆ์สองแสน เทียบแล้วก็เท่ากับเด็กผู้หญิงที่จะต้องไปทำอาชีพโสเภณี ถ้ามีสถาบันภิกษุณีในสังคม จะได้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้มากขึ้นด้วย

ตอบ: อันนี้เกิดจากการจับเรื่องโน้นมาชนเรื่องนี้ จับจุดของเรื่องไม่ถูก การอนุญาตให้บวชภิกษุณี เป็นเรื่องของพระพุทธเจ้า คือต้องเป็นไปตามพุทธบัญญัติ มหาเถรสมาคมไม่มีอำนาจอะไรเลย มหาเถรสมาคมเป็นเรื่องบัญญัติใหม่ตามกฎหมายของบ้านเมือง แม้แต่สงฆ์ที่เป็นการปกครองแบบพระพุทธเจ้า พระภิกษุสงฆ์ก็ไม่มีอำนาจที่จะให้ภิกษุณีบวช และการที่บอกว่าเป็นเรื่องไม่มีอุปชฌาย์ ก็ยังไม่ถูก คือการบวชภิกษุณีสำเร็จด้วยสงฆ์ เช่น

เดียวกับภิกษุเหมือนกัน เมื่อไม่มีภิกษุณีสงฆ์แล้ว จะบวชภิกษุณีได้อย่างไร ไม่ใช่อยู่ที่ตัวอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์บวชไม่ได้หรอก ถ้าไม่มีภิกษุณีสงฆ์ ถึงมีอุปัชฌาย์ มีภิกษุณีรูปเดียวเป็นอุปัชฌาย์ ก็บวชใครให้เป็นภิกษุณีไม่ได้

เมื่อครั้งภิกษุสงฆ์ในลังกาหมด ลังกาก็ต้องส่งทูตมาขอพระสงฆ์จากเมืองไทย เดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลไปบวชให้แก่คนลังกา ที่นี้ภิกษุณีสงฆ์ไม่มี แล้วเราจะบวชภิกษุณีได้อย่างไร ข้อสำคัญอยู่ที่นี้ เหมือนอย่างเมื่อพระเจ้าอโศกส่งพระศาสนาพุทธมาตั้งพระศาสนาในลังกา พระมหินท์ก็นำคณะภิกษุมารวม ก็บวชภิกษุลังกาได้ และตอนนั้นฝ่ายภิกษุณีก็ต้องมีภิกษุณีสงฆ์ คือพระนางสังฆมิตตาเถรี นำคณะภิกษุณีสงฆ์มา ฝ่ายภิกษุณีสงฆ์จึงบวชภิกษุณีได้ หมายความว่า จะต้องมีภิกษุณีสงฆ์ จึงจะบวชภิกษุณีได้ ต้องมีภิกษุสงฆ์จึงจะบวชภิกษุได้ ถ้าไม่มีภิกษุสงฆ์ แล้วใครจะไปบวชภิกษุได้ ก็เหมือนกัน ปัญหามันติดอยู่ที่นี้ มันไม่ใช่เรื่องอุปัชฌาย์และมหาเถรสมาคมอะไรเลย

ถาม: แล้วที่พาไปบวชภิกษุณีสงฆ์ที่ไต้หวัน ที่บวชมาแล้ว ทางนี้ไม่ยอมรับนับถือ และค่อนข้างจะมองกันในแง่เรื่องของการเมืองด้วย

ตอบ: ถ้าไปบวชแบบมหายาน ก็แน่นอนละ เรื่องการเมืองไม่ต้องไปเกี่ยวหรอก ก็เหมือนกับภิกษุมหายานนั่นแหละ ภิกษุเถรวาทก็ไม่รับเหมือนกัน ไซ้ใหม่ ไม่ต้องไปถึงไต้หวันหรอก พระมหายานในเมืองไทยก็ถือว่าเป็นมหายาน พระสงฆ์เถรวาทจะไปนับท่านเป็นเถรวาทได้อย่างไร เป็นเรื่องธรรมดา

ถาม: ทางนครปฐมที่มีเรื่องท่านสังฆณีวรมัย เท่าที่จำได้ ท่านเองก็อ้างว่าท่านบวชในสายเถรวาทมาจากไต้หวัน

ตอบ: ก็นั่นสิ ขอให้มองเป็นเรื่องตรงไปตรงมาตามธรรมดา อยู่ๆ ถ้าพูดขึ้นมาเฉยๆ จะให้ทางนี้ยอมรับได้ใหม่ว่า ภิกษุณีที่สืบมาในได้วันเป็นสายเถรวาท อย่างน้อยท่านก็ต้องตั้งข้อระแวงไว้ว่า ดินแดนได้วันมีแต่พุทธศาสนาเถรวาท ภิกษุสงฆ์ก็เป็นเถรวาทแล้วจะไปยอมรับภิกษุณีทันทีได้อย่างไร มันก็เป็นธรรมดา ไม่ใช่เฉพาะไม่ยอมรับภิกษุณีหรือ ภิกษุก็ไม่รับ ก็ได้แต่รับในแง่ที่รู้ว่าเป็นภิกษุมหายาน เมื่อเป็นภิกษุณีท่านก็ยอมรับในแง่ว่าเป็นภิกษุณีมหายาน ก็ว่ากันไปตามเรื่อง ตรงไปตรงมาอยู่แล้ว

เมื่อมาจากแดนมหายาน ถ้าบอกว่าเป็นภิกษุณีเถรวาท ก็อย่าเพิ่งให้ท่านต้องยอมรับทันที ก็ต้องให้โอกาสท่าน ก็ต้องสืบสาวราวเรื่องที่เป็นมาให้ชัดก่อน นี่ก็เป็นเรื่องธรรมดา

ในกรณีที่ว่าถ้าเป็นภิกษุณีสายเถรวาทจริง แต่ภิกษุสงฆ์ในได้วันมีแต่มหายาน ภิกษุณีซึ่งบวชในสงฆ์สองฝ่าย ก็กลายเป็นบวชกับภิกษุสงฆ์มหายาน ความเป็นเถรวาทก็แปรไปเสียอีก จะนับว่าเป็นภิกษุณีเถรวาทครึ่ง มหายานครึ่งหรืออย่างไร แค่นี้ก็ต้องเห็นใจท่านที่จะต้องวินิจฉัยแล้ว ว่าคงลำบากใจไม่น้อยเลย

ถ้ามีภิกษุณีสงฆ์เถรวาทจริงก็ถือว่าดีไปชั้นหนึ่ง แต่เมื่อเรื่องเกิดขึ้นท่านก็ต้องถือในขั้นต้นว่าเป็นภิกษุณีมหายานไว้ก่อน ก็เป็นธรรมดา มันตรงไปตรงมา ก็ต้องให้ความเป็นธรรมแก่ท่านด้วย

ถาม: ในประเด็นนี้ ถ้าผู้หญิงไทยยอมรับสภาพ คือยอมรับเป็นภิกษุณีสงฆ์ของมหายาน ก็น่าจะเป็นทางออกได้

ตอบ: ก็เป็นทางออกหนึ่ง เราก็ต้องมาตกลงว่าจะเอาอย่างไร

ถาม: ต้องมีการสืบต่อไปอีกไหมครับ ว่ามีการขาดช่วงของภิกษุณี

ตอบ: อันนี้ก็เป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ หรือชาวพุทธที่

จะต้องสืบสวนทางประวัติศาสตร์ว่า ภิกษุณีสงฆ์ในได้วันนั้นสืบมาอย่างไร เป็นภิกษุณีสงฆ์สายเถรวาทแท้จริงไหม ถ้าหากว่าสืบได้ชัด ทางนี้ยอมรับได้ ก็หมดเรื่อง แต่ก็ต้องพิจารณาในแง่ว่าได้วันไม่มีภิกษุสงฆ์เถรวาท ที่จะบวชภิกษุณีเถรวาทในชั้นตอนที่ให้ครบสองฝ่าย แล้วจะยุติอย่างไร ก็ว่ากันตรงไปตรงมา อย่าไปยกอันโน้นมาปนอันนี้ให้มันยุ่ง ไม่ต้องไปพูดถึงภิกษุณีเลย ภิกษุก็เหมือนกัน เราก็ยังมีภิกษุสายเถรวาท และภิกษุมหายาน

ถาม: แล้วอย่างที่บัญญัติไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ของภิกษุณีที่เรียกว่า ปรัตตินี ที่ว่าบวชได้แค่วันสองวัน แล้วก็ต้องเว้นไปอีกปีหนึ่ง ถึงจะบวชได้ใหม่อีกองค์หนึ่ง อย่างนี้คิดว่าน่าจะเป็นพระพุทธรูปประสงค์ที่จะคุ้มครองกำเนิดนะครับ

ตอบ: ก็อาจจะอย่างนั้น คือไม่ต้องการให้มีมาก คล้ายว่าทำให้การบวชภิกษุณีนั่นเป็นไปได้ยาก อันนี้คงต้องมองในแง่ของสังคม คือเป็นปัญหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทางสังคม

ถาม: คือท่านต้องการที่จะให้สูญพันธุ์ไปโดยปริยายหรือเปล่า

ตอบ: อันนั้นก็ต้องพิจารณากันอีก อาตมาคงตัดสินใจไม่ได้ แต่พูดได้ว่าเป็นข้อที่ควรตั้งข้อสังเกตอย่างหนึ่ง

ผู้หญิงมาบวชไม่ได้

ก็ไม่จำเป็นต้องไปเป็นโสเภณีที่ไหน

ถาม: ในประเด็นที่เขาอ้างจำนวนผู้ชายที่มาบวชในพระศาสนาพอๆ กับจำนวนผู้หญิงที่ต้องไปตกต่ำ เพราะสถาบันศาสนาไม่เปิดโอกาสให้ ในสถานะของการเป็นแม่ก็ไม่เทียบเท่ากับการเป็นนักบวช ได้รับสภาพที่ต่ำกว่า คือแม้กระทั่งรัฐบาลก็ไม่รู้ว่าจะให้มันเป็นอะไรกันแน่

ตอบ: อันนี้เอามาปนกันหลายเรื่องเกินไป เรื่องของสังคมไทย

เรื่องของศาสนา เรื่องของคณะสงฆ์ เราต้องแยกแยะก่อน คณะสงฆ์หรือพระมีหน้าที่อะไร การที่จะให้การศึกษาค้นคว้าช่วยเหลือคนยากไร้ไม่ให้ตกต่ำ ด้วยการมาเป็นพระภิกษุ นั่น เป็นบทบาทพลอยได้ขึ้นมา โดยที่มันเป็นความบกพร่องของสังคมไทยเอง

มันไม่ใช่เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องมาช่วยให้การศึกษาแก่คนยากไร้ แต่มันเป็นหน้าที่ของรัฐบาล แต่มีอยู่ยุคสมัยหนึ่งที่รัฐบาลเองบกพร่อง โดยขาดความสามารถก็ตาม โดยความรู้ก็ตาม ทำให้ชาวชนบทที่ยากไร้ไม่เข้าถึงการศึกษารัฐ แต่เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของการศึกษาอยู่แล้ว ก็เลยทำให้คนชนบทได้พลอยมีโอกาสศึกษาต่อมา เป็นช่องที่พอกล้อมแกล้มไป ไม่ใช่หมายความว่าได้ผลเต็มที่ เพราะว่ารัฐก็ไม่ยอมรับรองผลการศึกษาของคณะสงฆ์ที่คนยากไร้ได้อาศัย รัฐไม่ได้สนับสนุน เพียงแต่หาทางรอดมาพอเป็นไปได้นั่นเอง แต่ก็ช่วยผ่อนเบาปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาไปได้เยอะพอสมควร

ทีนี้เรื่องที่ว่าผู้หญิงมาเป็นโสเภณีนั่น มันก็ไม่ใช่เรื่องเดียวกับการที่ผู้ชายมาบวช การที่ผู้ชายบวชได้ ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงเหล่านั้นจะต้องไปเป็นโสเภณี สมัยก่อนผู้ชายก็บวชมานานแล้ว ก็ไม่ได้มีปัญหา นี่ แต่มันเป็นปัญหาของสังคมไทยเอง อย่างที่พูดแล้วว่าบทบาทพลอยได้อย่างหนึ่งคือ คณะสงฆ์เหมือนกับว่าช่วยเด็กผู้ชายยากไร้จากชนบทไว้ได้จำนวนหนึ่งให้ได้มีโอกาสทางด้านการศึกษา แต่เพราะว่าไม่มีภิกษุณีก็เลยไม่ได้ช่วยในฝ่ายหญิง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าบทบาทนี้เป็นหน้าที่ของพระ และถ้าจะเอาประโยชน์ในแง่นี้ ถึงจะไม่มีภิกษุณี ผู้หญิงไปบวชเป็นแม่ชี ถ้าจัดให้ดีก็คงมีผลเท่ากัน

เดิมนั้นเมื่อผู้ชายจำนวนเท่านี้มาบวช ก็ไม่ได้หมายความว่า

ว่าผู้หญิงจำนวนเท่านั้นจะต้องกลายเป็นคนเสียหาย สังคมที่ดีก็ต้องมีระบบการจัดการของตัวเอง สมัยนั้นเมื่อผู้ชายไปบวช กุลสตรีก็อยู่กันตามประเพณีวัฒนธรรมของเรา อันนี้ก็อย่างที่ว่าข้อสำคัญมันเกิดจากการที่สังคมของเราบกพร่องเอง ถ้าสังคมของเราดี ก็ไม่ปล่อยให้ผู้หญิงเหล่านี้มาเป็นโสเภณีหรือก แล้วที่จริงมันก็ไม่จำเป็นอะไรที่ผู้ชายมาบวชแล้วผู้หญิงจะต้องไปเป็นโสเภณีแล้วก็ไม่ควรปล่อยให้เด็กเหล่านี้ขาดโอกาสในการศึกษา หรือได้รับการศึกษากระท่อนกระแท่น

เด็กจากชนบทที่คณะสงฆ์ช่วยไว้ ก็เชื่อว่า จะได้รับการศึกษาดี ก็กระท่อนกระแท่นกันไป เพราะทางฝ่ายรัฐก็ไม่ได้ยอมรับเป็นแต่เพียงว่ามันเกิดเป็นผลพลอยได้จากเรื่องเก่า อาศัยบทบาทเก่าเท่านั้น ส่วนการที่จะดูแลผู้หญิงชาวชนบทนั้น เป็นหน้าที่ของสังคมที่ดีต้องวางระบบขึ้นเอง มันไม่ใช่หน้าที่ของพระ

เราอาจจะพูดได้ว่าในโอกาสที่สังคมบกพร่อง สถาบันสงฆ์ได้ทำงานที่เป็นผลพลอยได้อย่างหนึ่ง คือช่วยเด็กผู้ชายจำนวนหนึ่งไว้ แต่มันไม่ใช่หน้าที่ของพระที่จะมาทำงานนี้ เดียวจะจับบทบาทของพระผิดไป ตอนนั้นบทบาทนี้ก็แทบจะช่วยไม่ได้แล้ว ถ้าเราจะมาเอาที่จุดนี้ ไม่ได้เรื่องหรือก เพราะว่ามันเป็นเพียงการช่วยไว้ตามสภาพสังคมในยุคนั้น พอผ่านมาแล้วก็ช่วยอะไรไม่ได้

ยกตัวอย่างง่ายๆ พอรัฐขยายการศึกษาขึ้นไปประถม ๖ - ประถม ๗ ก็เกิดปัญหาแล้ว แม้แต่เด็กผู้ชายก็ไม่เข้ามาบวชแล้วแล้วคณะสงฆ์จะไปช่วยอะไรได้ มันกลายไปขึ้นต่อเงื่อนไขของฝ่ายรัฐต่างหาก พอรัฐทำอย่างนี้ ขยายการศึกษาขึ้นไป ทีนี้ไม่มีเงรมาบวชแล้ว อย่ว่าแต่เรื่องผู้หญิงเลย เด็กผู้ชายก็เหมือนกัน พอจบประถมแล้ว แทนที่จะมาบวช กลับไปเข้าโรงงานอุตสาหกรรม นี่

กลายเป็นปัญหาสังคมอีกไซ้ใหม่ คือเรื่องแรงงานเด็กนะ ในยุคที่ แล้วเกิดปัญหาแรงงานเด็กเยอะแยะไป ผู้ชายนี่ละก็เป็นปัญหา ของสังคมไทยขึ้นมาอีก เราจะต้องพิจารณาจับหลักให้ถูก อะไรมัน ควรจะเป็นบทบาทของใคร จะพูดแง่เดียว จุดเดียวไม่ได้

ส่วนความเป็นแม่นั้น เป็นสถานะโดยธรรมชาติ มีความสูง เลิศอยู่ในตัว ไม่เป็นเรื่องที่จะเอาไปเทียบกับอะไร

แม่ซีที่เรามีอยู่แล้ว ช่วยกันส่งเสริมขึ้นมาจะดีไหม

ถาม: ในเรื่องของสถานภาพแม่ซีล่ะคะ

ตอบ: อันนี้อาตมาเห็นด้วยว่าควรจะเปิดโอกาสให้กับผู้หญิง ในสังคมไทยที่เป็นมา เมื่อภิกษุณีสงฆ์ไม่มี ในเมื่อเรายังมีปัญหา กันอยู่ว่า เราจะมีภิกษุณีสงฆ์มาบวชได้อย่างไร เพราะวินัยมีข้อกำหนดอยู่ว่าภิกษุบวชก็ยังต้องมีภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีถึงแม้จะต้องให้ ภิกษุสงฆ์ยอมรับด้วย แต่อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นต้องมีภิกษุณี สงฆ์ ทีนี้ในเมื่อเรายังหาภิกษุณีสงฆ์ไม่ได้ ในสังคมไทยก็จึงยังไม่มี ภิกษุณี

ทีนี้จะทำอย่างไร ที่จะให้โอกาสแก่สตรี โบราณก็หาทาง ออกโดยเป็นอนาคาริก เป็นอุบาสิกานุ่งหม่มขาวรักษาศีล ที่เรียก เป็นแม่ซี แต่ในสังคมโบราณ สังคมเป็นไปอย่างหลวมๆ เพราะเป็น ชุมชนเล็กๆ จบในตัว ก็ไม่ค่อยมีปัญหา

แต่ทีนี้พอเป็นสังคมใหญ่อย่างปัจจุบันขึ้นมา ก็มีกฎกติกา สังคม มีกฎหมายอะไรต่างๆ สถาบันสังคมมีความซับซ้อน อาตมา ว่าต้องมาตกลงกันจัดวางให้เหมาะกับยุคนี้ คือต้องตรงไปตรงมา ถ้าจะบวชภิกษุณีก็ต้องให้มีภิกษุณีสงฆ์ ก็จบเท่านั้น ถ้าไม่มี

ภิกษุณีสงฆ์เราบวชภิกษุณีไม่ได้ แต่เราอยากให้ผู้หญิงมีโอกาสได้ประโยชน์จากพระศาสนา ในภาวะที่ไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว และภาระกังวลทางด้านชีวิตภายนอกของคุณหัสดี เป็นผู้ไม่ครองเรือน เราจะวางหลักเกณฑ์อย่างไร เราก็มาตกลงกัน

อันนี้คิดว่าตรงไปตรงมาดีที่สุด หมายความว่าตอนนี้เรายังหาภิกษุณีสงฆ์มาบวชภิกษุณีไม่ได้ เรายามาตกลงกันดีกว่าว่าสังคมของเราอยากให้โอกาสแก่ผู้หญิง เราจะทำอย่างไร แล้วเราก็จัดให้เหมาะสม ให้ได้ประโยชน์แก่ผู้หญิงตามวัตถุประสงค์ด้วย และไม่ผิดพุทธบัญญัติด้วย นี่เป็นวิธีที่น่าจะดีที่สุด ไม่ต้องมัวมาเถียงกันอยู่

ถาม: แล้วระหว่าง ๒ ทางออก คือ การให้มีแม่ชีในเถรวาท กับการที่จะเปิดให้มีภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายมหายาน อันไหนจะมีข้อดีข้อเสียมากกว่ากัน

ตอบ: ไม่ใช่เป็นทางออก ๒ อย่าง ที่จะต้องเลือก และไม่เกี่ยวกับเราามาเปรียบเทียบกันเลย แม่ชีเป็นเรื่องที่เรามีอยู่แล้ว และดีอยู่แล้ว แต่เราค่อนข้างปล่อยปละละเลยไปเสีย ก็มาตั้งใจส่งเสริมจัดให้ดีไปเลย ส่วนเรื่องภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายมหายานที่ยังไม่มี ก็เป็นเรื่องที่จะพิจารณาเป็นอีกประเด็นหนึ่งต่างหากกัน ถ้าพูดว่าอย่างไรจะดี ก็ไม่ตรงประเด็น และจะเป็นปัญหาขัดแย้งนอกเรื่อง

เมื่อนำภิกษุณีฝ่ายมหายานเข้ามา ก็ต้องเอาหลักคำสอนข้อยึดถือของฝ่ายมหายานมา แต่ถ้าเราตั้งเป็นระบบของเราขึ้นมา ก็เป็นนิกายที่เรายอมรับว่าไม่ใช่อันที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ แต่เป็นการเปิดโอกาสให้เท่าที่ช่องทางของธรรมวินัยมีอยู่ แล้วเราก็วางแผนปฏิบัติอะไรต่ออะไรให้เหมาะสม

ถาม: แม่ชีเกิดในสังคมไทยนานเท่าไร

ตอบ: คงเกิดนานมากแล้ว มีเรื่องเล่ามาตลอด ซึ่งแสดงว่า

สังคมไทยเดิมนั้นก็มีวิธีการหาทางออกให้ผู้หญิง

ถาม: แมชชีมาอยู่ตามวัดจะถูกมองว่าเป็นเหมือนคนรับใช้ และไม่สามารถจะรับบิณฑบาตได้ ไม่สามารถจะทำพิธีสังฆทานได้

ตอบ: แมชชีนี้เรียกว่าอุบาสิกา แต่ก่อนผู้ชายก็มี เขาเรียกผ้าขาว ก็เหมือนกัน ไม่มีสิทธิ์อะไรพิเศษ หมายความว่าชีกีสืบมาจากโบราณ อย่างที่ฝ่ายชายก็มีชียะขาวหรืออะไรทำนองนั้น ในแบบเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายก็อยู่วัด เป็นอนาคาริก เป็นอุบาสก เป็นอุบาสิกา มีฐานะแบบเดียวกัน แต่ต้องการมีชีวิตแยกจากความ เป็นคฤหัสถ์ เพื่อจะได้มีความหลีกเลี่ยง ปลีกตัวสงบมากขึ้น ก็มุ่งผลเพียงเท่านั้น ทีนี้สังคมมันเปลี่ยนไป เราจึงต้องบอกว่าควรจะต้องจัดอย่างไรให้เหมาะสม

ถาม: โอกาสที่จะเป็นภิกษุณีอย่างเถรวาทนี้ ตามวินัยเป็นไม่ได้ใช่ไหมคะ

ตอบ: ตามวินัย ถ้าไม่มีภิกษุณีสงฆ์ก็บวชภิกษุณีไม่ได้

ถาม: แต่ถ้าจัดขึ้นมาเองล่ะคะ

ตอบ: ก็เป็นของเทียม ไม่ใช่ของพระพุทธเจ้า ถ้าอย่างนั้นเราก็บวชพระภิกษุกันเองได้ ไม่ต้องบวชตามวินัยของพระพุทธเจ้า จะเอาอย่างนั้นหรือ

ที่จริง ถ้าเราจัดขึ้นมาเองเราก็เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่ง ไม่ต้องไปปลอมของท่าน อย่าไปทับพุทธบัญญัติ มันไม่ดี ไม่ถูก ก็เหมือนลังกาเมื่อพระภิกษุหมดไปเขาก็ยอมรับว่าภิกษุสงฆ์ของเขาหมด เขาก็ต้องส่งทูตมาขอจากไทยไป ก็ไปมีสยามวงศ์ขึ้นมา แล้วก็ขอจากพม่า มีนิกายมรรมะ และอมรปุระขึ้นมา เขาเคารพพุทธบัญญัติ ก็ไม่จัดภิกษุสงฆ์ขึ้นมาเอง

ท่านสุรเดช : ที่จริงปัญหาเรื่องแม่ชีที่ไม่ได้รับการยอมรับทางสถานะ ถ้ามองเปรียบเทียบกับภิษุณีในสมัยพุทธกาล ก็น่าจะเอาความรู้สึกมา เปรียบเทียบกันได้ แม้กระทั่งภิษุณีเอง เมื่อจะบวชพระพุทธเจ้าก็ทรง บัญญัติครุธรรม ๘ ประการ เพื่อให้ตระหนักแบบท่านอาจารย์ว่า แม่ กระทั่งแม่ชีเอง ถ้ามองย้อนกลับไปที่ดินแบบ ก็ต้องยอมรับได้ว่าฐานะ จริงๆในเรื่องการปฏิบัติ หรือเรื่องอะไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าถึงเรื่อง ปลีกย่อย อย่างเรื่องบิณฑบาต การขึ้นรถ ค่าโดยสาร แต่ในเรื่องความรู้ สึกของฐานะทางฝ่ายผู้หญิงน่าจะพิจารณา

ให้พุทธบริษัทมีส่วนร่วมครบ ๔ จึงจะเป็นระบบพุทธที่ดีใช่ไหม

คุณเอ : แต่เมื่อก่อนนั้น สถาบันภิษุณีเป็นคณะที่แยกออกมา ถึงแม่ จะอยู่ในอารามบริเวณเดียวกัน แต่ท่านจะปกครองจัดการอะไรเอง แต่ ระบบแม่ชีนี่อิงอยู่กับวัด แล้วเหมือนกับว่าการปฏิบัติธรรมมีน้อย ไม่ค่อย มีโอกาส เท่าที่ดูก็จะไปยุ่งกับงานอื่น ๆ มากกว่า

ตอบ : อาจจะเป็นการค่อยๆคลาดเคลื่อนไป หรือการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามสภาพสังคม คล้ายว่ายุคหนึ่งคนมองแม่ชีเป็นขอทาน อย่างนี้เป็นต้น สมัยหนึ่งเราไปตามถนนในกรุงเทพ แม่ชีหนึ่ง อยู่ข้างถนนวางกระป๋องรับสตางค์ ก็เป็นอย่างนี้ คือสายตาหรือ ภาพที่คนมองแม่ชีนี้ไม่ดีเลย อีกยุคหนึ่งก็มองว่า แม่ชีคือคนที่อกหัก ถ้าไม่อกหักก็ไม่มาบวช ก็มองไม่ดีทั้งนั้น ที่นี้เราก็ไม่รู้ชัดว่ายุค สมัยโบราณเป็นอย่างไร และขออภัยเถอะ ยุคหนึ่งก็มีแต่尼ทาน เรื่องตาเถรยายชีเยอะไปหมด มันเป็นความเป็นไปของสังคมที่ว่า เรานี้รู้ไม่ตลอด ว่ามีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง แล้วสังคม

โบราณเคยคิดอย่างไร มีเหตุผลอย่างไร แม้แต่จะจัดการอย่างไรในเรื่องเกี่ยวกับการให้โอกาสผู้หญิง เราก็รู้กันไม่ชัดเจนพอ จึงบอกว่าเมื่อถึงยุคของเรานี้ ก็จัดวางเสียให้ดีไปเลย

อย่างกรณีที่มีผู้พูดว่า คุรุธรรม ๘ ประการอาจจะบัญญัติในลังกา ก็ไม่มีหลักฐานอะไรที่จะนำมาอ้างว่า ด้วยเหตุผลอย่างนั้นะ หรือเท่าที่เห็นหลักฐานว่าอย่างนั้นๆ นะ จึงสรุปว่าบัญญัติในลังกา แต่พูดเพียงคล้ายๆ ว่าอาจจะคิดอยากให้เป็นไปอย่างที่ต้องการสันนิษฐาน

ขอยกตัวอย่าง Mrs. Rhys Davids ก็เป็นคนหนึ่งที่มองเรื่องนี้ว่า พุทธศาสนายุคหลังนี้อยู่ในกำมือภิกษุ ก็เลยเอนเอียงแล้วก็มีลักษณะ

๑. เป็น monastic Buddhism เป็นพุทธศาสนาแบบวัดๆ
๒. เป็นของผู้ชาย

ในแง่นี้อาจจะมีความเป็นไปได้บ้าง แต่เราก็ต้องระวัง ไม่มองแง่เดียว บางทีเราคิดไปๆ ก็มองเกินเลย จริงอยู่ เมื่อภิกษุณีสงฆ์ไม่มี มีแต่ภิกษุสงฆ์ อะไรๆ ก็มองด้วยสายตาของภิกษุ ก็จึงมีทางหนักไปได้ข้างหนึ่ง แต่วินัยดั้งเดิมจะเป็นกรอบหนึ่งที่ช่วยกันไว้ ทำให้พระต้องสัมพันธ์กับชาวบ้าน จะเป็นอย่างฤาษีชีไพรไปไม่ได้

แน่ละอิทธิพลย่อมมีได้ในแง่ว่า เมื่อภิกษุเป็นผู้ดูแลพุทธศาสนาต่อมา มันก็มีโอกาสเป็น monastic Buddhism ซึ่งมีส่วนที่เป็นจริงอยู่ จนกระทั่งทำให้คนมองว่าพุทธศาสนาเหมือนกับเป็นเรื่องของวัดไป จนกระทั่งรู้สึกว่าจะปฏิบัติธรรมก็ต้องมาบวชเป็นพระภิกษุ บางทีนึกเลยเถิดไปถึงขั้นนั้น

ทีนี้ถ้ามองหลักธรรมในพระไตรปิฎก เราจะเห็นว่าหลักธรรมนั้นกว้างกว่าเรื่องของการปฏิบัติหรือชีวิตในวัด คือครอบคลุม

ชีวิตพุทธบริษัท ๔ มากกว่า แต่มาในยุคหลังที่ถือตามแนวทางแบบที่เน้นในอรรถกถา จะเห็นว่าแม้แต่การปฏิบัติในหลักการของพระพุทธศาสนาก็ไปเน้นในเรื่องชีวิตแบบภิกษุมาก ยกตัวอย่างว่าพระพุทธศาสนาสายเถรวาทยุคหลัง ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคมาก จนกระทั่งเรียกได้ว่าถือวิสุทธิมรรคเป็นแบบ บางทีกลายเป็นเรียนวิสุทธิมรรคมากกว่าเรียนพระไตรปิฎก

ที่นี้วิสุทธิมรรคนั้น ในแง่ขอบเขตของการเขียน อาจจะเป็นด้วยท่านผู้เขียนเป็นพระภิกษุ ท่านก็มุ่งเขียนการปฏิบัติของพระภิกษุ และในคัมภีร์เองก็ชัดที่ท่านวางบทตั้งของคัมภีร์ไว้ว่า

สีเล ปติฏฺฐาย นโร สปลฺลโย จิตฺตํ ปรุณฺณญจ ภาวํ
อาตปปี นปิโก ภิกขุ โส อิมํ วิชฺฌเย ชฏฺฐํ

นี่เป็นคาถาตั้ง หรือคาถากระทู้ของวิสุทธิมรรค เป็นคำแสดงหลักไตรสิกขา แต่ยกคาถานี้ขึ้นตั้ง คาถานี้เป็นคาถาที่ปรารภพระภิกษุ ฉะนั้นจะโดยคาถาตั้งที่ปรารภพระภิกษุ แล้วท่านจึงอธิบายตามแนวนี้ก็ตาม หรือว่าการมองของท่าน ที่ดูการปฏิบัติโดยเน้นอยู่ในขอบเขตของพระภิกษุก็ตาม ทำให้เป็นอย่างนั้น

ย้ำอีกทีก็ได้ว่า เรายึดถือแนวคำสอนของวิสุทธิมรรค จนกระทั่งเราเพลินไปว่านั่นเป็นกรอบของพระพุทธศาสนา แล้วก็ไม่ได้ไปมองที่พระไตรปิฎก บางทีก็ลืมนๆไป เราจึงต้องตระหนักความจริงนี้ไว้ แล้วก็มองว่าพุทธศาสนานี้เป็นของพุทธบริษัท ๔ ทั้งหมด เพื่อจะได้มองบทบาทของท่านผู้เขียนตามความเป็นจริง และให้ความสำคัญกับวิสุทธิมรรคให้ตรงพอดีกับที่ท่านประสงค์จะทำ

ความสำคัญของพระภิกษุก็แน่นอน เพราะท่านเป็นผู้อุทิศตัวให้แก่การปฏิบัติ ท่านมีเวลาและมีบทบาทในการสั่งสอนด้วย ทั้งเล่าเรียน ศึกษา ปฏิบัติ และสั่งสอน ทั้งหมดนี้ท่านทำได้เต็มที่

กว่า แต่เราก็ต้องมองให้กว้างให้ครอบคลุมพุทธบริษัท ๔ ไม่ใช่จำกัดอยู่ในแนวปฏิบัติที่เน้นพระภิกษุอย่างเดียว

แต่ที่ว่าเป็นพุทธศาสนาแบบวัด หรือเป็นของพระผู้ชายคือพระภิกษุนี้ ก็เป็นเรื่องความโน้มเอียงหรือเน้นหนักไปข้างหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่หมายความว่าท่านบัญญัติอะไรขึ้นใหม่แปลกออกไปจากของพระพุทธเจ้า

อยากเกิดเป็นหญิงหรือชาย จะทำให้เป็นได้อย่างไร

ถาม: มักจะพูดกันต่อๆมาว่า เกิดมาเป็นผู้หญิงนี่เป็นผู้มีกรรมหรือมีกรรมมาก และทำอย่างไรจะได้เกิดเป็นผู้ชายคะ

ตอบ: ทุกคนมีกรรมทั้งนั้น ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย มันอยู่ที่ว่ากรรมดีหรือไม่ดี ถ้ามีกรรมมาก เป็นกรรมดี ก็ดีนะสิ โดยมากภาษาไทยจะมีปัญหาอยู่ในตัว คำว่ามีกรรมนี้กลายเป็นว่ากรรมที่ไม่ดีไป

ในเรื่องนี้อรรถกถาก็จะพูดถึงว่าทำไมไปเกิดเป็นหญิง แล้วก็ถือว่าเพราะทำกรรมไม่ดีอย่างนี้ๆ นี่เป็นคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์ แต่ในพระไตรปิฎกไม่มี ในพระไตรปิฎกจะเน้นไปในแง่ของจิตที่ยึดถือผูกพันโน้มไป ก็หมายความว่า การตั้งจิตนี้ละเป็นสาระสำคัญ จิตที่โน้มเอียงยึดถือพอใจในภาวะเพศนี้แหละ ถ้าผู้หญิงพอใจโน้มใจผูกพันยึดถือในเพศที่เป็นหญิง ก็จะโน้มไปในทางที่จะเกิดเป็นหญิง แต่ถ้าไปพอใจในความเป็นชาย ก็มีความโน้มไปในทางที่จะเกิดเป็นชายเช่นเดียวกัน อยู่ที่จิตผูกยึดโน้มพอใจ

ทีนี้ถ้าเรามาโยงกับอรรถกถา ก็อาจจะมองได้ว่า อรรถกถาอธิบายในเชิงคล้ายๆว่า สมัยนั้นสังคมยึดถือผู้ชายเป็นหลัก เมื่อผู้ชายไปล้วงละเมิดคูครองของคนอื่น จิตก็จะครุ่นคิดหมกมุ่นในเรื่อง

ผู้หญิงมาก ก็จะไปเกิดเป็นหญิง แต่ผู้หญิงที่ภักดีต่อสามี เอาใจใส่ปฏิบัติสามี ปฏิบัติดีอะไรต่างๆ จิตก็ผูกอยู่กับผู้ชายมาก ก็โน้มไปในทางที่จะเกิดเป็นชาย ถ้าอธิบายอย่างนี้ก็พอจะเข้ากับหลักในพระไตรปิฎก ที่ว่าไว้เป็นกลางๆ คือหมายถึงสภาวะจิต หรือความโน้มเอียงของจิตเป็นสำคัญ

ถาม: แต่เดี๋ยวนี้มันไม่เป็นหญิง เป็นชาย

ตอบ: ไม่ใช่พูดแค่ตัวภาวะเพศเท่านั้นนะ แต่หมายถึงการพัฒนาคุณสมบัติ คือไม่ใช่พอใจในเรื่องเพศ เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ แต่หมายถึงพอใจในคุณสมบัติที่แสดงถึงความเป็นชาย เช่นคุณสมบัติในความเข้มแข็ง ความเด็ดเดี่ยวอะไรต่างๆ

ถาม: ปัจจุบันนี้ ผู้ชายมีแนวโน้มเป็นผู้หญิงมาก มีอติภาวะมาก มีเยอะเหลือเกิน

ตอบ: นั่นก็แสดงว่าสังคัมมันวิปริต แสดงว่าจิตใจของคนมีความโน้มเอียงเปลี่ยนไป ก็เห็นแล้วว่าแนวโน้มจะเป็นผู้หญิง

เปลี่ยนจากนับถือเทพสูงสุดมาถือธรรมเป็นใหญ่ ชาวพุทธจะยืนหยัดไหวไหม

ถาม: ในพระไตรปิฎก มีเรื่องเกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์ ที่ว่าพรหมลงมากินวันดิน จริงๆแล้วเป็นแค่เรื่องเล่าหรืออย่างไรคะ

ตอบ: เรื่องมีในพระไตรปิฎก และก็มีการอธิบายรุ่นหลังเสริมเข้าไปอีก เราก็ต้องไปแยกอีกที่ว่า แค่นั้นในพระไตรปิฎก

ถาม: แล้วเราจะยึดถือได้จริงขนาดไหนคะ

ตอบ: จับเอาสาระว่า พุทธศาสนาถือหลักความหมุนเวียนเปลี่ยนไปเป็นวิวัฒนาการ ท่านไม่ใช่คำว่าพรหม แต่เวลาเล่าหรือ

อธิบายกันต่อมาก็มีการพูดรวบรัดอย่างที่ว่าเมื่อก็ว่าพรหมลงมากิน
จวนดิน ในบาลีใช้แค่อาภัสรา คือสัตว์ที่มีแสงสว่างในตัว เปล่งหรือ
แผ่ชานออกมา แต่พอมาแปลในพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทยก็
ใส่คำว่าพรหมลงไป นี่ละ ถ้าเราดูแค่เฉพาะพระไตรปิฎกไทยก็ยัง
เสี่ยง เพราะท่านแปลตามภูมิของท่าน ท่านเรียนมาอย่างไร ก็แปล
อย่างนั้น คือ หนึ่ง ท่านแปลไปตามความรู้ของตัวเอง สอง มีฉะนั้นก็
เอาตามอรรถกถา แต่ในพระไตรปิฎกไม่มีคำว่าพรหม พระพุทธเจ้า
ทรงใช้คำว่าอาภัสรา อาภัสราแปลว่าผู้มีรังสีแผ่ชานออกไป

ถาม: ที่ท่านบอกให้ถือสารัตถะคืออะไร

ตอบ: สารัตถะก็คือความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปของสภาพที่
ปรากฏในสังคมมนุษย์ ถ้าพูดแบบเทียบเคียงก็คือพุทธศาสนาถือ
หลักวิวัฒนาการ แล้วสาระที่สำคัญอย่างยิ่งคือตรัสเรื่องนี้เพื่ออะไร
จุดสำคัญของพระสูตรนี้เพื่ออะไร ก็เพื่อแสดงความไม่ยอมรับแนว
คิดของพราหมณ์ในเรื่องวรรณะ ๔ ที่ว่าพระพรหมเป็นผู้กำหนด นี่
คือสาระสำคัญของพระสูตรนี้ คือสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัส เป้าหมาย
ก็คือการแสดงความไม่ยอมรับระบบวรรณะ และทรงแสดงแก่
วาเสฏฐะ และภารทวาชะ ซึ่งมาบวชเป็นเณร สองท่านนี้มาจาก
วรรณะพราหมณ์ พอมาบวชก็ยังมั่นในแนวคิดของพราหมณ์

สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสอย่างหนึ่งก็คือ การแยกพุทธมตีกับ
มตของพราหมณ์ โดยเฉพาะพระพุทธเจ้าไม่ยอมรับเรื่องวรรณะ ที่
ว่าพระพรหมเป็นผู้กำหนดควบคุม สร้างโลก สร้างมนุษย์ โดย
กำหนดมาเสร็จว่า ใครเป็นวรรณะไหน พราหมณ์เขาถือว่า
พราหมณ์นี่สูงสุด เป็นวรรณะที่เกิดจากพระโอษฐ์ของพระพรหม
กษัตริย์เกิดจากพระพามา คือเป็นนักรบ แพศย์เกิดจากสะโพก
เป็นพวกนักเดินทางค้าขาย ศูทรเกิดจากพระบาท เป็นที่รองรับ รับ

ใช้ เกิดมาอย่างไรก็ต้องตายไปอย่างนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

พระพุทธเจ้าไม่ยอมรับคำสอนของพราหมณ์ แต่ได้ตรัสเป็น เรื่องวิวัฒนาการของสังคม ว่ามนุษย์เกิดมาอย่างนี้ ต่อมาการ ดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป เกิดมีสังคมขึ้น แล้วความจำเป็นทาง สังคมทำให้เกิดมีการแบ่งงานอาชีพ ต่อมาเลยยึดถือเป็นวรรณะไป

ถ้าเรามองคำสอนของพระพุทธเจ้าบนพื้นฐานสังคมสมัย นั้น ก็เป็นการพลิกตรงข้ามเลย ถ้าจับจุดนี้ได้เราจะเข้าใจ ไม่ไปมัว ติดยึดที่ตัวอักษร ตรงนี้แหละสาระสำคัญ คือการปฏิเสธเรื่องวรรณะ

จุดหมายของพระพุทธศาสนาไม่ยอมรับเป็นอันขาดในเรื่อง วรรณะ ๔ พราหมณ์เขาถือว่าพราหมณ์เป็นวรรณะสูงสุด พระพุทธ เจ้าตรัสรุนแรงในเรื่องการไม่ยอมรับว่าพราหมณ์เป็นวรรณะสูงสุด แล้วในพระสูตรนี้จะมีคำตรัสย้ำอยู่ตลอดเวลาว่าธรรมสูงสุด ธรรม เป็นเครื่องตัดสิน ไม่ใช่พระพรหม

หลักที่ว่าธรรมเป็นสิ่งสูงสุดนี้ชาวพุทธไม่ค่อยจะยึดถือ ที่จริง เราต้องถือว่าธรรมเหนือเทพ พระพุทธศาสนาถืออย่างนั้น ไม่ใช่ เทพสูงสุด เวลานี้ดีไม่ดีชาวพุทธเพลินไปถือเทพเป็นใหญ่ เอาละ ใครจะถือเทพเชื่อเทพก็ไม่ว่าหรอก แต่เมื่อเป็นชาวพุทธต้องถือธรรม สูงสุด ธรรมเป็นตัวตัดสินเทพด้วย เทพจะใหญ่ไปกว่าธรรมไม่ได้

แล้วคาถาสุดท้ายว่าอย่างไร บอกว่าในหมู่ชนที่ยังถือโคตร กันอยู่ กษัตริย์สูงสุด แต่ในธรรมแท้ๆ นั้น ไม่ต้องไปคำนึงแล้วว่าจะ เป็นวรรณะไหน แม้แต่เทพ ไม่เอาทั้งนั้น มนุษย์ที่พัฒนาตัวเองแล้ว สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยาณะนี้แหละประเสริฐสุด ทั้งในหมู่มนุษย์ และทวยเทพ นี่คือสาระสำคัญของอัคคัญญสูตร

ถาม: เรื่องการสิ้นโลกมีปรากฏไหมคะ ที่ว่าน้ำจะท่วม

ตอบ: ในอรรถกถาบอกว่า โลกจะสิ้นด้วยไฟ โลกจะสิ้นด้วย

น้ำ โลกจะสิ้นด้วยลม รวมแล้ว ๓ แบบ เรื่องนี้มีมิติพราหมณ์อยู่เดิม คือ พราหมณ์เขาถือว่าพระพรหมสร้างโลก แล้ววันคืนหนึ่งของพรหมเรียกว่ากัปหนึ่ง เมื่อครบกับหนึ่งก็จะสิ้นโลกกันทีหนึ่ง โลกก็จะสลาย ที่นี้การที่โลกจะสลายนี้ สลายด้วยไฟก็มี ด้วยลมก็มี ด้วยน้ำก็มี เขาเรียกว่ากัปที่วินาศด้วยไฟ ด้วยลม ด้วยน้ำ นิมิต্তอรรถกถา ซึ่งไปโยงกับแนวคิดที่มีอิทธิพลของพราหมณ์อยู่

ในพระไตรปิฎกบางแห่งอาจจะกล่าวถึงอะไรสักอย่างหนึ่ง แล้วอรรถกถาก็อธิบายขยายความ ตัวอย่างที่ชัดก็คือ ในพุทธคุณ พระพุทธเจ้าทรงเป็นโลกวิทู รู้แจ้งโลก ในพระไตรปิฎกว่าไว้แค่นี้ ตรงนี้อรรถกถาก็อธิบายเลยว่า โลกนี้เป็นอย่างไร แล้วก็เกิดขึ้น เจริญ เสื่อม วินาศ อย่างไร ก็ว่ากันยืดยาว

ไม่รู้จักพระไตรปิฎก-อรรถกถา จะพูดเรื่องพุทธศาสนาให้ชัดได้อย่างไร

ถาม: อรรถกถานี้มาถึงยุคสมัยที่เชียงใหม่ด้วยไหมคะ

ตอบ: ไม่ๆ อรรถกถาแค่ พ.ศ.๙๐๐ เศษ คัมภีร์ยุคหลังอย่าง ที่เชียงใหม่นี้แยกตอนไปเลย คัมภีร์ยุคหลังนี้เป็นคัมภีร์เบ็ดเตล็ด

ถาม: วันก่อนอ่านธรรมสังคณี (หมายถึง อัญญาสาลินี ที่เป็นอรรถกถาของธรรมสังคณี) ยังกล่าวถึงวิสุทธิมรรค แสดงว่าอรรถกถานี้ก็ต้องหลังวิสุทธิมรรคแล้ว

ตอบ: อย่าไปพูดอย่างนั้นเด็ดขาด เป็นการอ้างอิงกันไปมา ที่จริงนั้นอรรถกถาเป็นของสืบเนื่องมาเรื่อยๆ ตั้งแต่พุทธกาล อย่าไปจำกัดว่าแต่งเมื่อนั้นตายตัว ก็มีการพูดแบบว่าเมื่อนั้นเมื่อนี้เหมือนกัน ซึ่งหมายถึงตอนที่ปิดรายการ คือ พ.ศ. ๙๐๐ เศษ อย่างที่ว่าแล้ว

อรรถกถานั้นเริ่มกำเนิดแล้วสืบต่อมาตั้งแต่สมัยพระพุทธ

เจ้า คือเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาแล้วพระเถระผู้ใหญ่ก็นำมาสอนลูกศิษย์ เมื่อสอนลูกศิษย์ก็ต้องอธิบาย ลูกศิษย์ก็มีความรู้มากบ้าง ไม่มากบ้าง พระอาจารย์ก็อธิบายว่าพระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่างนี้ คำนั้นมีความหมายว่าอย่างนี้ อะไอย่างนี้ ท่านก็อาจจะเล่าเรื่องประกอบของท่านเองด้วย แต่คำอธิบายของท่านไม่สามารถจะเข้าไปอยู่ในพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกนี้ท่านกวัดขันระมัดระวังมากให้รักษาไว้ตามเดิม

เมื่อท่านอธิบายไป ลูกศิษย์ก็นำสืบต่อกันมา และถือเป็นเรื่องสำคัญ คือเรื่องของการที่ต้องการรู้ว่าพระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้ มีความหมายอย่างไร นี่เป็นความปรารถนาอย่างแรงกล้าของพระภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นท่านจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ท่านจึงกำหนดจดจำไว้ พออาจารย์ใหญ่สิ้นไป ลูกศิษย์ที่มีความรู้เป็นพหูสูต ก็ขึ้นมาแทน แล้วก็สืบทอดคำอธิบายต่อกันมา กลายเป็นประมวลที่สืบกันมาโดยปากเปล่า แต่อาจจะมีเรื่องเล่าเสริมของอาจารย์รุ่นนั้นๆอีก จนกระทั่งมาถึงลังกาก็มีการบันทึกไว้เป็นภาษาสิงหล เพราะพระลังกาเป็นคณะสงฆ์ใหญ่ที่มีการศึกษา เล่าเรียนพุทธศาสนากันมาก แล้วก็ป็นศูนย์กลางใหญ่ด้วย

สำหรับพระไตรปิฎกนั้นท่านถือว่าสำคัญสูงสุด ท่านก็ต้องรักษาไว้เป็นภาษาเดิม แต่ยังเป็นภาษาเดิม การที่จะต้องอธิบายก็ยิ่งมีความจำเป็น และเป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะพระที่มาเรียนก็ต้องเรียนภาษาบาลีด้วย อีกทั้งบาลีพุทธพจน์ก็เป็นของนานแล้ว ตัวเองก็ไมรู้ความหมายว่าอย่างไร จึงต้องอาศัยการอธิบายต่อกันมา เพราะฉะนั้นอรรถกถาก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น

แต่อรรถกถาเป็นคัมภีร์สื่อที่จะให้เข้าถึงพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้นก็นำสืบกันมาเป็นภาษาสิงหล เพราะจะต้องเป็นคำ

อธิบายที่ผู้เรียนจะเข้าใจได้ เพราะฉะนั้นอรรถกถาในลังกาก็เป็นภาษาสิงหล ส่วนพระไตรปิฎกเป็นภาษาบาลี ก็เป็นมาอย่างนี้

จนกระทั่งมาถึงยุคหนึ่ง ประมาณ พ.ศ. ๙๐๐ เศษ พระพุทธศาสนาเถรวาทในอินเดียเสื่อมไปแล้ว พระพุทธโฆสาศาจารย์ที่อยู่ในอินเดียอยากจะให้หลักพระพุทธศาสนาที่แม่นยำจากศูนย์กลางใหญ่ๆ ก็รู้ว่าลังกานี้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ทั้งคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถามีอยู่ที่นั่น ส่วนในอินเดียกระจัดกระจายกระต่อนกระแท่นแล้ว ท่านก็เลยคิดว่าต้องไปลังกา แล้วก็ไปแปลอรรถกถาภาษาสิงหลมาเป็นภาษามคร หรือเป็นภาษาบาลี เพราะว่าคนอินเดียไม่รู้ภาษาสิงหล

พระพุทธโฆสาศาจารย์เดินทางไปในอินเดีย เพื่อไปแปลอรรถกถานั้น พอไปถึงลังกา พระผู้ใหญ่ในลังกาก็ว่ามาอย่างไร พระผู้นี้จะมิภูมิรู้พอหรือเปล่า แปลแล้วจะทำให้เสียหายหรือเปล่า ก็เลยมีการทดสอบความรู้กันก่อนว่ามีภูมิพอไหมที่จะแปลอรรถกถาเป็นภาษามคร ท่านก็ทดสอบภูมิโดยให้แต่งหนังสืออธิบายธรรมะขึ้น พระพุทธโฆสาศาจารย์ก็เลยแต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรคขึ้นมาแสดงภูมิ พระเถระลังกาก็จึงยอมรับ และอนุญาตให้แปล

พระพุทธโฆสาศาจารย์ก็แปลอรรถกถาภาษาสิงหลซึ่งเป็นของที่มีสะสมสืบๆ กันมาเป็นภาษามคร หน้าที่สำคัญของพระพุทธโฆสาศาจารย์นี้ก็คือแปลอรรถกถา ที่นี้บางทีเรามาพูดรวบรัดว่าพระพุทธโฆสาศาจารย์แต่งอรรถกถาเหล่านี้ไป

อรรถกถาเหล่านี้ จะเห็นว่าบางที่มีการอ้างอิงซึ่งกันและกัน อ้างไขว้กันไปมา แล้วก็มีการแย้งกัน เช่นอรรถกถาพระสูตรแย้งอรรถกถาวินัยบ้าง อรรถกถาพระสูตรแห่งนี้ ก็อาจไปยกมติของอีกแห่งหนึ่งมาแล้วก็แย้งว่าไม่ใช่ อะไรอย่างนี้

ยกตัวอย่างง่ายๆ อย่างเรื่องเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช อรรถกถาอปทาน (คือวิสุทธิชนวิลาสิณี) บอกว่า ตามอรรถกถาชาดก เจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชเมื่อพระราหุลประสูติแล้วได้ ๗ วัน แต่ข้อความของอรรถกถาชาดกนั้นไม่ถูกต้อง ท่านว่าตามอรรถกถาอื่นๆ เจ้าชายราหุลประสูติวันนั้น เจ้าชายสิทธัตถะก็บวชวันนั้น นี่เป็นตัวอย่าง แสดงว่าอรรถกถาเองก็มีการขัดแย้งกัน ถ้าเป็นพระพุทฺธโฆสจารย์แต่งขึ้นมา จะไปแย้งกันทำไม เราจึงต้องมองให้กว้างว่าอรรถกถานี้สะสมมานาน สืบมาแต่โบราณ

ถือกันว่า คัมภีร์นิทเทสที่อยู่ในพระไตรปิฎกเอง ที่พระสารีบุตรเป็นผู้แสดงไว้ เป็นต้นแบบของอรรถกถา เพราะว่าคัมภีร์นิทเทสนั้นเป็นคัมภีร์อธิบายพุทธพจน์ ในสุดตนิบาต ซึ่งพระพุทฺธเจ้าตรัสเป็นคาถา แสดงหลักธรรมไว้ พระสารีบุตรก็ยกมาบรรยายทีละคาถา ตั้งคาถานี้ขึ้นแล้วก็อธิบายไป จบแล้วก็อธิบายอีกคาถาหนึ่ง เสร็จแล้วก็อธิบายคาถาต่อไป ไป กลายเป็นคัมภีร์นิสเทส ซึ่งเป็นแนวให้กับอรรถกถาในการอธิบายพระไตรปิฎก

พระเป็นผู้ไปแจกจ่ายธรรมนำสังคม ให้เป็นผู้รับสงเคราะห์จะเหมาะสมได้อย่างไร

ถาม: ในพระวินัยจะระบุว่า ไม่ให้ผู้ที่พิการบวชเป็นพระภิกษุ แต่ในปัจจุบันก็มีผู้พิการได้บวชเป็นพระภิกษุ เหมือนเป็นการกีดกันคนพิการและเป็นไปไม่ได้ใหม่ถ้าคนพิการนั้นมีความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนวินัยจะสามารถบวชได้ไหม

ตอบ: อันนี้เราต้องคำนึงถึงการตั้งคณะสงฆ์ว่ามีจุดมุ่งหมายอย่างไร หนึ่ง เพื่อให้คนมีโอกาสพัฒนาตัวเองในไตรสิกขาได้เต็มที่ แต่สอง เราจะเห็นบทบาทอีกอย่างหนึ่งคือ บทบาทของพระสงฆ์ใน

การที่จะให้ธรรมะแพร่ขยายไปเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก

บทบาทเผยแผ่ธรรมนี้สำคัญมาก พระภิกษุที่เข้ามา เป็นผู้จะไปทำบทบาทนี้ เมื่อมีภิกษุสงฆ์รุ่นแรกที่พระพุทธเจ้ารับเข้ามา บวช ๖๐ รูปแล้ว ก็ทรงส่งไปประกาศพระศาสนาทันที ให้ไปทางละองค์เดียว ตรัสว่า จรณ ภิกฺขเว จาริกิ ... ต่อจากชุดแรก ๖๐ รูป ชุดต่อมาขนาดยังไม่เป็นอรหันต์หมด ก็ออกไปประกาศพระศาสนา

นอกจากชีวิตที่บุกเดี่ยวอยู่ลำพังในป่าเขาถ้ำโคนไม้ได้ทุกแห่งทุกที่แล้ว งานของภิกษุที่สำคัญ คือการที่จะต้องสัมพันธ์กับสังคมของประชาชน โดยออกไปให้ธรรมเพื่อประโยชน์สุขแก่คนทั่วไป ต้องไม่มีภาระกังวล แม้แต่ทรัพย์สินสมบัติที่จะห่วงใย และต้องให้พระภิกษุที่ทำงานนั้นคล่องตัว ไม่เป็นภาระแก่กันเอง และให้ทุกรูปเป็นผู้พร้อมที่จะไปทำบทบาทนี้ คือทั้งมีสภาพชีวิตของบรรพชิตและเป็นนักรบแห่งกองทัพธรรม ในการทำหน้าที่และประโยชน์แก่สังคม เมื่อสถาบันสงฆ์เป็นแหล่งที่คนจะนับถือก็ให้มีลักษณะที่เหมาะสม เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงคำนึงถึงองค์สมบัติและบุคลิก ผู้ใดจะช่วยตัวเองไม่ได้ หรือมีลักษณะที่เป็นบุรุษโทษ ก็ไม่ให้บวช

เราไม่มองว่าสถาบันสงฆ์เป็นแหล่งสำหรับสงเคราะห์คนหรือรับคนเข้ามาสงเคราะห์ แต่เป็นแหล่งของคนผู้มีหน้าที่ไปสงเคราะห์คนอื่น ด้วยการทำงานด้านสติปัญญาในการให้การศึกษ เป็นการทำหน้าที่ต่อสังคม

เรื่องนี้ถ้ามองไม่ถูกก็จะหายไปเลย อย่างที่เคยมีบางท่านให้ทัศนะว่าคนเป็นโรคเอดส์น่าจะให้มาบวชเป็นพระ มาตายในผ้าเหลือง นี่กลายเป็นว่าเอาสถาบันสงฆ์เป็นที่พักพิง เป็นที่สงเคราะห์คนไป เป็นแหล่งรับการสงเคราะห์ก็ตายนะสิ แทนที่พระจะเป็นฝ่ายให้การสงเคราะห์ ไปให้สติปัญญาแก่ประชาชน ก็กลับกันเลย

พุทธบริษัท ๔ มีอยู่แล้ว ไม่ได้ตัดโอกาส ทุกคนไม่ว่าอยู่ใน
พุทธบริษัทไหน ก็บรรลุธรรมได้ การจัดที่สงเคราะห์นั้น สังคมจะ
ต้องจัดขึ้นมาในรูปแบบต่างหาก เพื่อจะให้การสงเคราะห์แก่คน
เหล่านี้ แต่ต้องสงวนวัตถุประสงค์เดิมของสงฆ์ไว้

แม้แต่พระสงฆ์เองนานๆ ไปบางทีก็ลืมงานของตัวเองว่าจะ
ต้องออกไปเป็นผู้ทำหรือให้แก่สังคม บางทีเรามองพระเป็น
ปฏิคาหก คือผู้รับ แล้วก็มองแต่ในแง่รับ แล้วก็เพี้ยนไปเลยว่า พระ
นี่เป็นผู้คอยแต่รับทาน รับบริจาค ที่แท้จริง พระเป็นผู้ทำหน้าที่ต่อ
สังคม โดยให้ปัญญา ให้ธรรมะ เรียกว่าธรรมทาน แต่เพื่อไม่ให้มี
ความกังวลด้านวัตถุ และตัวเองก็มีความต้องการทางด้านวัตถุ
น้อยเพียงพออยู่ได้ คฤหัสถ์ก็เลยมาช่วยอุดหนุนทางด้าน
ปัจจัย ๔ เพื่อว่าพระจะได้อุทิศตัวให้กับงานโดยไม่ต้องมีความ
กังวลด้านวัตถุ สำคัญมันอยู่ที่นี้ แต่ถ้าเพลินๆไป เอาพระมา
เป็นผู้รับสงเคราะห์ ก็จบกัน